

Problematika podmínek přiměřenosti obrany

Bc. Jakub Marek

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jakub Marek**
Osobní číslo: **A15630**
Studijní program: **N3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Problematika podmínek přiměřenosti obrany**
Téma anglicky: **The Issues of the Conditions of the Appropriateness of Defense**

Zásady pro vypracování:

1. Seznamte se s problematikou přiměřenosti obrany z právního i lidského hlediska, včetně souvislosti s průmyslem komerční bezpečnosti.
2. Specifikujte přiměřenost obrany z hlediska zákonů, včetně judikátů a výkladů právních norem.
3. Analyzujte příklady související s přiměřeností obrany a to z hlediska práva a praxe, včetně průmyslu komerční bezpečnosti.
4. Vyhodnoťte závěry analýzy přiměřenosti obrany právní i praktické oblasti s důrazem na příčiny pozitivních a negativních způsobů hodnocení obrany.
5. Na základě zjištěných a vyhodnocených informací, navrhnete přehlednou formu přiměřeného jednání v obraně a to ve prospěch průmyslu komerční bezpečnosti i občana.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. BY ANDREW F. BRANCA. The law of self defense: the indispensable guide for the armed citizen. 2nd ed. Maynard MA: Law of Self Defense, 2013. ISBN 978-098-8867-703.
2. MALÁNÍK, Zdeněk a Jiří SVOBODA. Profesní obrana a právo v PKB. LUKÁŠ, Luděk. Bezpečnostní technologie, systémy a management IV: Teorie a praxe ochrany majetku a fyzické bezpečnosti. 1. Zlín: Radim Bačuvčík – VerBuM, 2014, 227 – 237. ISBN 978-80-87500-57-6.
3. LEE, Darren. 101 Tips on how to be a bouncer: Techniques to handle situations without violence. 1. Miami USA: Comm Line Publishing, 2012. ISBN 1479194026. 978-1479194025.
4. DRAŠTÍK. Antonín [ET AL.], Pavel, Filip ŠČERBA a Milan VICHLEND. Přehled judikatury: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafií a boj proti nim. 7., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2007. Teoretik. ISBN 80-735-7253-2.
5. ŠÁMAL, Pavel, Filip ŠČERBA a Milan VICHLEND. Trestní právo hmotné: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafií a boj proti nim. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7478-616-7.

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Zdeněk Malánik

Ústav bezpečnostního inženýrství

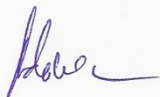
Datum zadání diplomové práce:

3. února 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

24. května 2017

Ve Zlíně dne 3. února 2017

doc. Mgr. Milan Adámek, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Vojtěch Křesálek, CSc.

ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl jsem seznámen s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně, dne 23.5.2017

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou podmínek přiměřené obrany z hlediska právního a praktického prostředí. Teoretická část této práce pojednává o podmínkách přiměřenosti obrany z hlediska právního prostředí, včetně návaznosti na praxi v průmyslu komerční bezpečnosti a v sebeobraně. Praktická část se zaměřuje na analýzu podmínek právního prostředí z hlediska přiměřenosti obrany a porovnává je s praktickými příklady. Výsledkem analýzy je přehled forem přiměřeného jednání.

Klíčová slova: přiměřenost obrany, útočník, obránce, pohled na situaci z hlediska: právního, společenského a osobního

ABSTRACT

Diploma thesis focuses on issue of the adequacy of the defense conditions from legal and practical point of view. The theoretical part of this particular thesis discusses the adequacy of the defense conditions from legal and practical points of view, it includes continuity to practice of commercial security industry and self-defense. The practical part deals with analysis of conditions of the legal environment in terms of the adequacy of the defense and comparison of them by practical examples. The result of analysis is overview of form of the adequacy actions.

Keywords: the adequacy of the defense, attacker, defender, view of the situation from the legal, social and personal view of point

Skrze tyto řádky bych chtěl poděkovat panu Ing. Zdeňkovi Maláníkovi za cenné rady a odborné vedení při psaní diplomové práce. Dále mé přítelkyni a rodině za pomoc a trpělivost při psaní diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ZÁKLADNÍ POJMY	11
1.1 TERMINOLOGIE	11
1.1.1 Útočník.....	11
1.1.2 Obránce	12
1.1.3 Přiměřenost	12
1.1.4 Exces z nutné obrany	13
1.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA.....	13
1.2.1 Zákon č. 40/2009 Sb. – trestní zákoník.....	14
1.2.1.1 §28 Krajiní nouze.....	14
1.2.1.2 §29 Nutná obrana.....	14
1.2.1.3 §30 Svolení poškozeného	15
1.2.1.4 §31 Přípustné riziko	15
1.2.2 Zákon č. 89/2012 – občanský zákoník	16
1.2.2.1 § 14 Svépomoc.....	16
1.2.2.2 § 2905 Nutná obrana.....	17
1.2.2.3 § 2906 Krajiní nouze.....	17
1.3 ZHODNOCENÍ KAPITOLY	17
2 INFORMACE O OBRANĚ	19
2.1 PŘÍKLADY Z MÉDIÍ.....	19
2.1.1 Závěry článků.....	23
2.2 POŽADAVKY NA OBRÁNCE	24
2.3 ZÁVĚR KAPITOLY	25
3 ZPŮSOBY ÚTOKU	26
3.1 ÚTOK NA ŽIVOT A ZDRAVÍ	26
3.2 PŘEPAD SITUAČNÍ.....	28
3.3 SITUAČNÍ PŘEPAD – POKUS O LOUPEŽ.....	29
3.4 ZHODNOCENÍ KAPITOLY	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 ANALÝZA PŘIMĚŘENOSTI A DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	33
4.1 ANALÝZY PŘIMĚŘENOSTI	33
4.1.1 Analýza přiměřenosti z právního hlediska	33
4.1.2 Analýza přiměřenosti z pohledu společenského	36
4.1.3 Analýza přiměřenosti z osobního pohledu	36
4.2 ROZHOVOR S PRÁVNÍKEM	37
4.3 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	40
4.3.1 Vyhodnocení dotazníku	40
4.3.2 Zhodnocení dotazníku	48
5 CELKOVÉ VYHODNOCENÍ	50
6 PŘEHLED FOREM PŘIMĚŘENÉHO JEDNÁNÍ	52
ZÁVĚR	53

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	59
SEZNAM OBRÁZKŮ	60
SEZNAM TABULEK.....	61
SEZNAM GRAFŮ	62
SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Veřejnost nemá jasné představy o podmínkách přiměřenosti obrany. Toho se dotýká i pozice obránce a útočníka. Jestliže nastane obranná situace, lidé neví jak ji řešit. Nepomáhá tomu ani fakt, že obránce nemá čas na promyšlení obrany, protože celá situace proběhne během několika vteřin. Lidé se v takových situacích snaží co nejdříve vymanit z útoku a předcházet tak zdravotní újmě, i tím že si budou počínat zcela zjevně nepřiměřeně.

Cílem diplomové práce je analýza přiměřenosti obrany ze tří úhlů pohledu: právního, společenského a osobního. Z které je následně vytvořen přehled forem přiměřeného jednání. Součástí analýz přiměřené obrany je také rozhovor s právníkem a dotazníkové šetření.

Přínosem diplomové práce je jasné definování útočníka a obránce, zvýšení povědomí široké veřejnosti o podmínkách přiměřené obrany a obecný přehled forem přiměřeného jednání. Pomocí dotazníkového šetření budeme schopni zjistit, jak se veřejnost staví k jednotlivým obranným situacím.

První polovina práce definuje základní pojmy, jako je obránce, útočník, přiměřenost obrany a exces z nutné obrany. Dále také ukazuje na souvislosti přiměřenosti obrany se zákony, zejména zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník a zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. Nedílnou součástí jsou zdroje informací, které jsou nabízeny veřejnosti z hlediska obrany. Nejčastěji se jedná o informace z médií, které uvádějí pouze negativní zprávy, nebo zprávy hodně výrazné. Také jsou zde rozepsány požadavky na obránce z hlediska práva. Závěrem teoretické části jsou příklady způsobů útoku a to konkrétně útok na život a zdraví, situační přeřepad a pokus o loupež.

Druhá polovina této práce se zabývá praktickou částí, kde jsou řešeny analýzy z právního hlediska, společenského hlediska a osobního hlediska. Práce je také doplněna o informace od právníka, který se zabývá nutnou obranou a je tedy vhodným rádčem v tomto tématu. Praktická část také nabízí již zmíněné dotazníkové šetření, které má za úkol zjistit povědomí veřejnosti o obranných situacích a jejich přiměřenosti nebo nepřiměřenosti obrany. Poslední část práce nabízí přehled forem přiměřeného jednání, který je však pouze teoretický a v reálné situaci může být vše jinak. Jedná se pouze o příklad obrany, která ještě není zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Po přečtení diplomové práce by měl čtenář získat větší přehled o obránci a útočnickovi a hlavně o podmínkách přiměřenosti obrany.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

Má-li být problematika podmínek přiměřenosti obrany jasně definována, musíme uvést základní terminologii: **útočník**, **obránce** a samostatný pojem **přiměřenost**. Následující podkapitola řeší terminologii z hlediska práva, zejména zákon č. 40/2009 Sb. **trestní zákoník** a zákon č. 89/2012 Sb. **občanský zákoník**.

1.1 Terminologie

V podkapitole budou uvedeny základní pojmy a definice, jako jsou: útočník, obránce, přiměřenost a exces z nutné obrany, tedy vybočení z mezí nutné obrany.

1.1.1 Útočník

Útočník je osoba, která svým jednáním či konáním **protiprávně útočí** na **zájem**, který je jinak **chráněný zákonem**. Stávající právní řád definuje útočníka jako fyzickou osobu. Útok zvířete je chápán jako jednání v krajní nouzi. Pokud je zvíře poštveno člověkem (útočníkem), je zvíře chápáno jako zbraň k útoku, nikoli jako útočník. [1]

Do role **útočníka se může dostat i samotný obránce**, který po ukončení útoku začne útočit s úmyslem srovnat účty s útočníkem, ačkoliv od útočníka již nehrozí útok. V tomto případě je obránce trestně odpovědný za takové jednání a nemůže se odvolat na jednání v nutné obraně. Jedná se o tzv. **exces**, což znamená vybočení z mezí nutné obrany. [1]

Specifické způsoby chování, či jednání útočníka při útoku: využívá křik nebo vulgární nadávky, přibližuje se do osobní zóny, kontakt na tělo, provokování, údery či kopy apod. Dále může využívat nespočet zbraní či předmětů, jako jsou obušky, nože... [1]

Pro komplexní zpracování útočníka musíme na situaci útoku nahlížet ze tří úhlů pohledu:

- **právního**,
- **společenského** a
- **osobního**.

Útočník protiprávně útočí na zájem, který je jinak chráněný zákonem - člověk, majetek. Z Listiny základních práv a svobod a trestního zákoníku vyplývá, každý člověk má nárok na **život, zdraví, svobodu, majetek** a **čest**. Svobodu lze dále rozdělit na svobodu pohybu, svobodu domovní, či svobodu tělesné integrity. [1]

Z pohledu právního je největší důraz kladen na dodržení jasně stanovených zákonů. Menší vahou je přihlíženo k úměrnosti útoku a nejmenší vahou je pohlíženo na spravedlnost činu. Převedeno do poměru: **právo 60%, úměrnost 30% a spravedlnost 10%**. Právní/soudní proces nehledá spravedlnost, ale shodnost či nejbližší podobnost s výkladem zákona, což může vést ke spravedlnosti. [1]

Společenský pohled na sebeobrannou situaci je výrazně odlišný od pohledu právního. Společnost přikládá vysokou hodnotu spravedlnosti a úměrnosti činu a nižší hodnotou přihlíží k dodržení právního aspektu. Vyjádřeno v poměru: **spravedlnost 45%, úměrnost 45% a právo 10%**. [1]

Z pohledu osobního je nejvyšší váha přiřazena spravedlnosti činu, až poté je přihlíženo k úměrnosti či dodržení právních předpisů. Vyjádřeno poměrem: **spravedlnost 90%, úměrnost 5% a právo 5%**. [1]

1.1.2 Obránce

Obráncem se rozumí **člověk**, který **odvrací útok**, který je **zapříčiněn útokem člověka** (útočníka) na zájmy chráněné zákonem. Z pohledu obránce tak vzniká sebeobranná situace, při které se snaží zastavit útok. Aby byl útok zastaven, obránce musí využít jednu ze dvou možností. V prvním případě se zachová tak, aby **útok nemohl pokračovat** na dobu určitou (např. do příjezdu PČR). Toho je dosaženo, pokud útočníka zadrží, zamkne, připoutá či zažene. V druhém případě se může zachovat tak, aby **útok nepokračoval** a obránce mohl odejít, uprchnout. To je dosaženo, pokud obránce krátkodobě přeruší útok např. odstrčením nebo odhozením útočníka. Dále může být útok přerušen za pomoci využití okolního předmětu jako štítu a současného vycouvání z místnosti, kde následuje útek. [1]

Jednání obránce může být **pasivní**, nebo i **aktivní**. Jako pasivní způsob obrany můžeme uvést vykrývání úderů, vyhýbání se ran, ustupování apod. Při aktivní obraně může obránce postupovat vpřed a stále bude považován za obránce. Kdo je útočník a kdo obránce rozhoduje **iniciativa na počátku střetu**, nikoli jeho průběh. [1]

1.1.3 Přiměřenost

Pojem přiměřenost obrany není zcela přesný. Aby byla **obrana úspěšná**, musí být **vždy silnější než útok**. Pokud by se tak nestalo, útok by nebyl odražen a obrana by byla zbytečná. Proto pojem přiměřenost daleko více vystihuje **míra nepřiměřenosti**. Tedy ze zákona vyplývá, že způsob obrany nesmí být **zcela zjevně nepřiměřený** způsobu útoku.

Avšak k obraně může být použito cokoli, porovnává se až samotný následek s nepřiměřeností. [1]

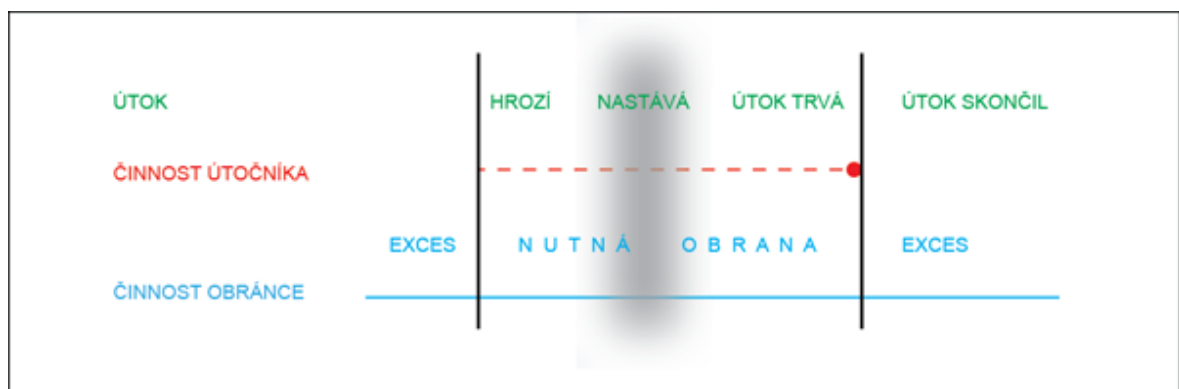
1.1.4 Exces z nutné obrany

Jedná se o situace, při nichž **nebyly dodrženy některé z podmínek nutné obrany**. Odpovědnost za útok by měl nést útočník, avšak je žádoucí, aby byly vymezeny jasně dané limity nutné obrany. [2]

Jedná-li se o exces **extenzivní**, nebylo dodrženo časové hledisko útoku. Obrana nebyla s hrozícím či trvajícím útokem současná. Jestliže se obránce bránil útokem, který ještě nezačal přímo hrozit. Nebo se dále bránil, i když již útok skončil. [2]

Jedná-li se o exces **intenzivní**, nebyla splněna podmínka přiměřenosti a obrana byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Příkladem může být použití střelné zbraně na osobu, která vnikla na zahradu obránce, aniž by okolnosti nasvědčovaly bezprostředně hrozícímu útokem. [2]

Jedná-li se o **putativní obranu**, nebyla splněna podmínka reálného útoku. Obránce se pouze domnívá, že útok hrozí nebo trvá. Příkladem může být, kdy pachatel vnímal poškozenou osobu, která se účastnila společně s další osobou útoku proti němu, avšak ve skutečnosti o takovou účast poškozeného na útoku vůbec nešlo. [2]

Obrázek 1: meze nutné obrany [3]

1.2 Právní úprava

Právní prostředí související s tématem diplomové práce zahrnuje trestní zákoník, kde je kladen důraz na problematiku krajní nouze a nutné obrany. Dále občanský zákoník, kde je taktéž uvedena krajní nouze a nutná obrana a vysvětlení svépomoci.

1.2.1 Zákon č. 40/2009 Sb. – trestní zákoník

Z trestního zákoníku se problematika nejvíce týká pochopení nutné obrany a krajní nouze. Dále jsou uvedeny paragrafy svolení poškozeného a přípustné riziko, jež se okrajově dotýkají problematice podmínek přiměřenosti obrany.

1.2.1.1 §28 Krajní nouze

„(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem.“ [4]

„(2) Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.“ [4]

Aby se jednalo o krajní nouzi, musí být splněny současně 3 znaky:

- **odvrácení přímo hrozícího nebezpečí,**
- **subsidiarita prostředků a**
- **proporcionalita následků.**

Přímo hrozící nebezpečí lze vysvětlit jako stav, z něhož hrozí újma zájmu chráněného trestním zákoníkem. Stav nebezpečí může vzniknout požárem, povodněmi, výbuchem apod. Pojem subsidiarita znamená, že pokud lze nebezpečí odvrátit jinak, není možné se odvolávat na krajní nouzi. Proporcionalitou je chápáno, že při odvrácení nebezpečí nesmíme způsobit stejnou nebo horší škodu, než která hrozila při nečinnosti. [4,5]

Jedná se o krajní nouzi, pokud při požáru je potřeba strhnout sousední objekt, aby se zamezilo dalšímu šíření požáru. Dále v rámci krajní nouze lze rozbít okénko u automobilu na parkovišti před obchodním domem, protože je uvnitř zamčeno dítě a hrozí újma na zdraví dítěte. [4,5]

1.2.1.2 §29 Nutná obrana

(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajících útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. [4]

(2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. [4]

V případě jednání v nutné obraně musí být dodrženy určité podmínky: **útok musí směřovat proti zájmu chráněnému trestním zákonem a musí se jednat o přímo hrozící či trvajícím útok**. Škoda nevzniká třetí osobě (krajní nouze), nýbrž přímo útočnickovi. Jak již vyplývá z podstaty věci, aby obrana byla úspěšná, musí **být vždy silnější než útok**. Avšak obrana musí být v určitých mezích, nesmí se jednat o zcela zjevně nepřiměřenou obranu. Příkladem proti útočnickovi s pěstmi není možné útočníka usmrtit zbraní třemi výstřely do hlavy a pěti do těla. To je zcela zjevně nepřiměřená obrana. Při vybočení z mezí nutné obrany se jedná o tzv. exces, viz uvedeno výše. [4,5]

1.2.1.3 §30 Svolení poškozeného

(1) Trestný čin nespáchá, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny. [4]

(2) Svolení podle odstavce 1 musí být dáno předem nebo současně s jednáním osoby páchající čin jinak trestný, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně; je-li takové svolení dáno až po spáchání činu, je pachatel beztrestný, mohl-li důvodně předpokládat, že osoba uvedená v odstavci 1 by tento souhlas jinak udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům. [4]

(3) S výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za svolení podle odstavce 1 považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení. [4]

V §30 jsou vymezeny podmínky, za kterých lze **dát souhlas k činu a za kterých čin nebude považován za protiprávní**. Svolení poškozeného se musí týkat zájmů, o nichž může poškozený bez jakéhokoliv omezení oprávněně rozhodovat. Také musí jít o svolení, které splňuje veškeré náležitosti platného právního úkonu (způsobilost k právním úkonům, nejednat v omylu atd.). Svolení musí být uděleno předem nebo současně s jednáním osoby. Nelze dát svolení k ublížení na zdraví nebo usmrcení. [4,6]

1.2.1.4 §31 Přípustné riziko

(1) Trestný čin nespáchá, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak. [4]

(2) Nejde o přípustné riziko, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jí byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům. [4]

Přípustné riziko se týká situací, kdy pachatel nabývá odborné znalosti či předpoklady, ale i přes všechna opatření dojde k následku a ten by mohl být klasifikován jako trestný čin (nejčastěji se jedná o činnost ve vědě a výzkumu). Avšak tím nesmí být ohrožen život či zdraví člověka a současně nesmí být riziko nepřiměřené sledovanému účelu. [4,6]

1.2.2 Zákon č. 89/2012 – občanský zákoník

V občanském zákoníku jsou zakotveny důležité paragrafy vzhledem k podmínkám přiměřenosti obrany, zejména §14 svépomoc, §2095 nutná obrana a §2096 krajní nouze.

1.2.2.1 § 14 Svěpomoc

Svěpomoc v občanském zákoníku představuje vlastní jednání, které směřuje k ochraně svého práva, které je ohroženo. A současně je zřejmé, že zásah veřejné moci by přišel pozdě. [7]

Použití svépomoci je velmi omezené, zásadní rozhodnutí má stát a jeho orgány. Smyslem svépomoci je oprávnit osobu vlastní mocí k dosažení vynuceného uskutečnění svého práva. [8,9]

Aby se jednalo o svépomoc, musí být splněny následující podmínky:

- **ohrožení subjektivního práva,**
- **ohrožení je v rozporu s právem,**
- **zásah veřejné moci by přišel pozdě,**
- **svěpomoc je použita přiměřeným způsobem a**
- **časové kritérium. [8,9]**

Ohrožení subjektivního práva může být zapříčiněno protiprávním jednáním či stavem, může se jednat například o krádež automobilu. [8,9]

Svěpomoc není možné aplikovat proti jednání, které je vykonáváno po právu. Avšak pokud dojde k excesu z výkonu práva, je možné svépomoc využít. [8,9]

Použití přiměřeného způsobu svépomoci je posuzováno podle objektivních kritérií. Obvykle se jedná o intenzitu a způsob protiprávního jednání a závažnosti hrozícího nebezpečí. [8,9]

Z časového hlediska je možné využití svépomoci pouze do doby, než je protiprávní zásah ukončen. Z právního hlediska není možné pár dní po krádeži najít zloděje a vlastní silou získat odcizenou věc zpět. [8,9]

1.2.2.2 § 2905 Nutná obrana

Obránce, který odvrací od sebe či od jiného přímo hrozící nebo trvajícím útok, není povinen k náhradě škody, kterou při výkonu nutné obrany způsobil útočnickovi. Avšak toto tvrzení není platné, pokud napadenému hrozí újma jen nepatrná na jeho poměry nebo se jednalo o zcela zjevně nepřiměřenou obranu k závažnosti újmy útočnicka. [7]

1.2.2.3 § 2906 Krajní nouze

Obránce, který odvrací od sebe či od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy, pokud nebylo možné odvrátit nebezpečí jinak, nebo není následek stejně závažný či ještě závažnější než újma, která hrozila. Vyjma situace, kdy by majetek podlehl zkáze i bez samotného jednání v krajní nouzi. Tvrzení je neplatné, pokud je nebezpečí vyvoláno vlastní vinou jednajícím. [7]

1.3 Zhodnocení kapitoly

Z kapitoly vyplývá, že útočník je osoba, která protiprávně útočí na zájem, který je jinak chráněn zákonem. Do role útočnicka se může dostat i obránce, pokud vybočí z mezí nutné obrany (exces). Opakem útočnicka je obránce, který odvrací útok, jenž je zapříčiněn útokem útočnicka. Obránce se vždy musí zachovat tak, aby útok nemohl pokračovat (např. zadržení), nebo aby útok nepokračoval (útek). Jednání obránce může být pasivní, tak i aktivní.

Pojem přiměřenost obrany zcela nevystihuje situaci. Aby byla obrana úspěšná, musí být vždy silnější než útok. Proto v práci bude použito slovní spojení míra nepřiměřenosti. Z hlediska excesu z nutné obrany rozlišujeme tři druhy: exces extenzivní, exces intenzivní a putativní obranu.

Z hlediska právní úpravy se přiměřenost obrany dotýká zákonu č. 40/2009 Sb. – trestního zákoníku, zejména §28 krajní nouze, §29 nutná obrana, §30 svolení poškozeného

a §31 přípustné riziko. Další zákon, který upravuje přiměřenost obrany je zákon č. 89/2012 Sb. – občanský zákoník, zejména §14 svépomoc, §2905 nutná obrana a §2906 krajní nouze.

2 INFORMACE O OBRANĚ

Pro obranu a obranné situace **nejsou adekvátní zdroje**. Člověk jen stěží nalézá ty správné informace. Velice často se jedná o informace z médií, jakožto jediný zdroj informací. V médiích, jak tištěných, tak elektronických, jsou obvykle zveřejněny špatně řešené obranné situace, nebo situace velice výrazné, což může být například použití střelné zbraně. Dobře provedená obrana je zveřejněna **výjimečně**. Zprostředkovatele zpráv více recenzují **negativní zprávy** a z pravidla uvádějí, co **udělal obránce špatně**. [1]

Odborníci v médiích podávají zprávy tak, že obrana musí být přiměřená, aby se lidé raději nebránili a přenechali to policii. Z toho vyplývá trend uvést obránce do pasivity, strpět krádež a obrátit se na policii. Tento trend může způsobit snížení úspěšnosti trestního stíhání, jelikož trestních oznámení bude rapidně přibývat. Nebo nastane opačný efekt, kdy lidé rezignují na zajištění obrany státem a přestanou hlásit veškeré protiprávní jednání. [1]

Samotná obranná situace proběhne v několika sekundách, proto se obránce nemůže řádně rozhodovat či vyhodnocovat situaci, vše vyplyne z útoku. Aby byl obránce schopný celou situaci v tak krátké době vyhodnotit, musel by mít několik **desítek let tvrdého tréninku a drilu**. Jak již bylo několikrát uvedeno výše, obrana musí být jednoznačně silnější než útok, aby byla úspěšná. Zkušeností z pozice obránce je v České republice málo, jsme relativně bezpečná země. Obrana má smysl, pokud bude člověk připraven, obranných situací bude méně. A pokud vznikne taková situace, s větší pravděpodobností dopadne pro obránce dobře či lépe, než u nepřipraveného jedince. [1]

Dalším problémem v České republice, pro strach z obrany, tkví v právním systému, přesněji řečeno v právní nejistotě. Soudce má **svůj vlastní právní názor** a také může **volně nakládat s důkazy** než jiný soudce, z čehož **pramení právní nejistota**. [1]

2.1 Příklady z médií

Jak již bylo zmíněno výše, média píší převážně negativní zprávy z hlediska obrany, nebo zprávy, které jsou svým způsobem hodně výrazné. To širokou veřejnost vede k názoru, že je lepší se nebránit a strpět krádež, následně se obrátit na policii. V podkapitole budou uvedeny vybrané články z médií, jakožto příklady recenzování obranných situací:

Článek 1:***Dívku přepadli, ta se chtěla bránit, dopadla ještě hůř!***

Statečnost se jí nevyplatila. Dívka se v ostravských Vítkovicích vracela z festivalu, přepadl ji zloděj (23) a ukradl jí kabelku. Když ji chtěla zpátky, ještě ji znásilnil. [10]

Dívka při odchodu z hudebního festivalu byla pronásledována mužem, i při snaze utéci ji muž dohonil a odcizil jí kabelku. Dívce se krádež nelíbila a svépomocí se snažila získat kabelku zpět. Doběhla pachatele a vyžadovala zpět své věci. Muž znovu zaútočil a znásilnil ji. Až incident skončil, dívka přivolala policii a pachatele brzy dopadla. Kriminalisté získali dost důkazů a zahájili trestní stíhání. Dvaceti tři letému mladíkovi hrozí až deset let za mřížemi. [10]

Policie zároveň varuje, aby se dívky vyvarovaly situací, kdy se pohybují po odlehlých místech pozdě v noci samy a případně věci násilníkovi raději dobrovolně vydaly nebo měly po ruce slzný sprej. [10] [zdroj: TN.cz]

Článek 2:***Nejdřív chtěl peníze, pak agresor mladíkovi prořízl tvář nožem***

Noční spor dvojice mužů v centru Tábora skončil bojem o život jednoho z nich. Starší útočník požadoval vydání peněz, pak neváhal a vytáhl nůž, kterým mladému muži prořízl tvář až do úst. [11]

Podezřelý dvaceti tři letý útočník slovně napadal devatenáctiletého muže a následně požadoval vydání peněz. Dále na obránce zaútočil nožem o délce čepele až osm centimetrů. Útočník tak způsobil řeznou ránu na tváři o délce šest centimetrů, která zasahovala až do úst. Obránce se snažil bránit, a proto ho útočník pořezal i na ruce. Následně se obránce vydal na ústup a skryl se v jednom z nočních podniků v centru města. Tím se pravděpodobně vyvaroval dalším zraněním. V baru si muž přivolal lékařskou pomoc a policisty. Za spolupráce ochranky podniku se policii podařilo najít a zadržet útočníka. [11]

Případ si na místě převzala výjezdová skupina tábořských kriminalistů. Staršího muže už obvinili z trestného činu loupeže a v případě prokázání viny mu u soudu hrozí trest odnětí svobody na dobu od dvou do deseti let. [11] [zdroj: idnes.cz]

Článek 3:***Mladého lupiče hnala prodavačka ven s baseballovou pálkou***

Se zlou se potázal mladý lupič, který si v pondělí k přepadení vybral vietnamskou samoobsluhu v Praze 3. Neodnesl si skoro žádné peníze a po návštěvě mu zůstanou modřiny od baseballové pátky, se kterou ho prodavačka vyhnala. [12]

Lupič s nožem ohrožoval vietnamskou prodavačku i s jejím ročním dítětem. Po vydání asi dvou tisíc korun chtěl útočník víc peněz. Prodavačka vytáhla baseballovou pátku a uštědřila útočníkovi několik úderů, až útočníka vyhnala z prodejny. [12]

Po vyhodnocení kamerových záznamů policisté zjistili, že útočník byl den před loupeží nakupovat ve stejné prodejně za doprovodu mladé ženy. V den incidentu stál sám před prodejnou asi patnáct minut, následně sebral odvalu a vstoupil do samoobsluhy. Útočníkovi hrozí za přepadení až deset let odnětí svobody. [12] [zdroj: novinky.cz]

Článek 4:***Ukrajinec (25) na pražské zastávce brutálně zmlátil seniora (70). Lidé ho zadrželi***

Kriminalisté od poloviny dubna vyšetřují případ brutálního napadení v Praze na Proseku. Pětadvacetiletý cizinec tu po hádce napadl seniora, zmlátil ho takovým způsobem, až napadený zůstal bezvládně ležet na zemi. Agresor chtěl poté nastoupit do autobusu, z něj ho ale vyvedl řidič a jeden z cestujících, kteří útočníka zadrželi až do příjezdu policie. Díky tomu se dostal do rukou policie, vyšetřovatelé v současnosti hledají svědky události. [13]

V Praze na autobusové zastávce došlo k násilnému napadení. Starší muž si odložil igelitovou tašku k odpadkovému koši. K blízkosti koše se posadil mladý Ukrajinec, který si tašku přivlastnil. Starší pán se kvůli krádeži začal s mužem hádat. [13]

Útočník napadl seniora kopy a údery, který následkem útoku upadl a bezvládně ležel na zemi. Útočník i s odcizenou taškou nastoupil do autobusu. Z autobusu byl okamžitě vyveden řidičem a cestujícím. Následně útočníka zadržel do příjezdu policie. Díky zásahu ostatních lidí se agresora podařilo převést na policejní služebnu. Ostatní přihlížející poskytli první pomoc. [13]

Útočníkovi hrozí až tříleté odnětí svobody. Po zpracování veškerých znaleckých posudků nelze vyloučit překvalifikování případu na závažnější trestný čin. [13] [zdroj: blesk.cz]

Článek 5:

Článek číslo 5 byl uveřejněn ve večerních televizních novinách dne 30.9.2016 na televizi Nova.

Střelba v Kutné Hoře: Muž tasil pistoli proti soupeři a vystřelil

Moderátoři: *„Na nádraží v Kutné Hoře se dnes ráno střílelo. Motocyklista vytáhl plynovou pistoli na řidiče autobusu. Ten chtěl mladíkovi domluvit kvůli tomu, že svým skútrek málem přejel ženu, která u nádraží vystupovala z autobusu. Místo omluvy ale na řidiče zaútočil pěstmi a pak i pistolí. Naštěstí se nikomu nic nestalo a útočnicka hned zadrželi strážníci.“*

Reportérka: *„Hlavní nádraží v Kutné Hoře. V 8 hodin ráno tam na vlak čekají lidé, spěchají do práce nebo do školy, najednou uslyší střelbu. Konflikt se strhl mezi řidičem autobusu a motocyklistou.“*

Řidič autobusu: *„Jsme se tady chvíli strkali, pak mi dal pěsti, já teda jsem se ho ani nedotkl. Akorát jsme se teda tahali a tamhle vystřelil do kolejiště.“*

Reportérka: *„Z tohoto autobusu dnes ráno na hlavním nádraží v Kutné Hoře vystupovali lidé. Jednu z cestujících málem srazil bezohledný řidič na skútru.“*

Řidič autobusu: *„Tady mi paní vystupovala ze dveří a já jsem si ho akorát všiml v zrcátku, tak jsem stačil zařvat pozor. Ona se zarazila a on tady proletěl.“*

Reportérka: *„Řidič autobusu chtěl mladíkovi domluvit, ten si ho ale začal fotit a natáčet. Po hádce a ranách pěstmi vytáhl zbraň.“*

Policejní mluvčí: *„Mělo dojít k slovní rozepři mezi dvěma muži. Z nichž jeden poté vystřelil směrem do kolejiště.“*

Řidič autobusu: *„V první chvíli, co mě napadlo, že bych se s ním o to tahal, pak jsem si to rozmyslel, naštěstí.“*

Reportérka: *„Situace byla velmi nebezpečná, napadený i personál nádraží okamžitě volali policii.“*

Policejní mluvčí: *„V současné chvíli probíhají úkony v trestním řízení.“*

Reportérka: *„Vyšetřovatelé žádají případné svědky střelby, aby se přihlásili na linku 158. Útočnicka zatím neobvinili.“ [14] [zdroj: tn.cz]*

2.1.1 Závěry článků

Článek **číslo 1 a 2** jsou ukázkovými příklady, jak média vydávají převážnou většinu svých zpráv. Pokud se obránce chce bránit, stane se mu ještě něco horšího, než kdyby strpěl krádež a přenechal zbytek řešení na policii. Jedná se o **ukázkou negativních zpráv**.

Článek **číslo 3** naopak ukazuje hodně bizarní či svým způsobem **výraznou obranou situaci**. Kde lupič s nožem, při přepadení samoobsluhy, byl vyhnán baseballovou pálkou samotnou prodavačkou.

V článku **číslo 4** už jde o **částečné zkreslení incidentu oproti skutečnosti**. Z autobusu byl útočník vyveden řidičem autobusu a jedním z cestujících, ale následné zadržení obstaral pouze a samostatně jeden z cestujících, což nekoresponduje s textem a nadpisem článku. Dále věta: „Díky zásahu ostatních lidí se agresora podařilo převézt na policejní služebnu.“ Za úspěšné zadržení a následné předání útočníka policii může pouze jeden z cestujících, který ukázkově zvládnul zakleknout útočníka a vyčkat na příjezd policie. Dále ve všech článcích figuruje pouze fotka řidiče autobusu, jakožto člověka, který zadržel útočníka. Jako klad se dá považovat téměř okamžitá první pomoc seniorovi od většiny přihlížejících a následné přivolání zdravotní záchranné služby. Další mystifikace od převážné většiny médií spočívá v nekompletních nahrávkách z kamerového systému. Uvádějí jen sestříhané záběry, které nevyobrazují celý průběh incidentu. Pouze dva mediální servery ukázali téměř celý, nesestříhaný průběh incidentu: tn.cz a novinky.cz. Ostatní servery poskytli jen fotografie, nebo úryvky z kamerového systému, kde chyběl samotný průběh situace.

Článek **číslo 5**, tedy videoreportáž z televizních novin, se **odehrála úplně jinak**, než to prezentovala televize Nova. Informace jsou z důvěryhodného zdroje, který nechtěl být jmenován. Situace se ve skutečnosti odehrála takto:

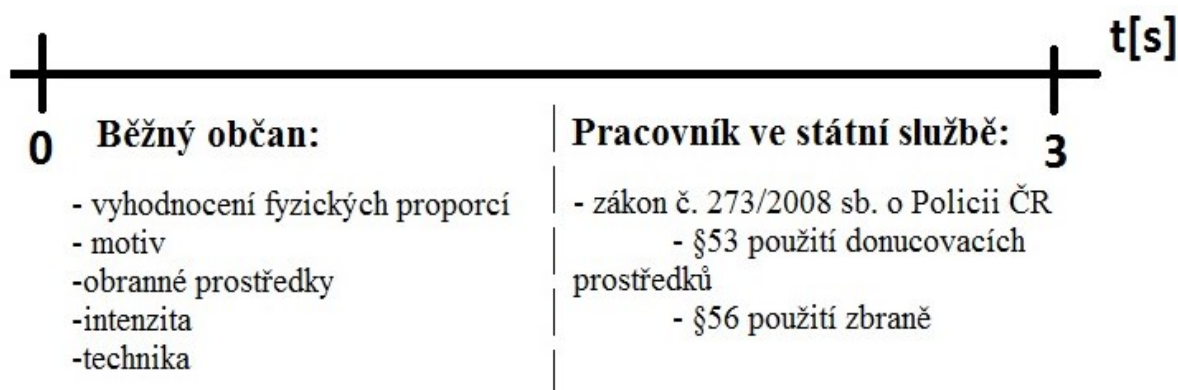
Řidič skútru přijížděl na parkoviště, které bylo těsně před autobusem, mimo komunikaci. Aby se na toto parkoviště dostal, jel pomalu z pravé strany autobusu a hned před autobusem na parkovišti zaparkoval. Autobus stál na silnici mimo autobusovou zastávku. Řidiči autobusu se toto chování motocyklisty nelíbilo a chtěl mu domluvit, že nesmí podjíždět stojící autobus. Ani jeden z řidičů neporušil dopravní předpisy, avšak řidič autobusu si myslel, že je v právu a šel motocyklistovi domluvit. Řidič začal motocyklistu slovně a fyzicky napadat. To se opakovalo celkem čtyři krát a intenzita útoků se stupňovala. Motocyklista nechtěl konflikt a z místa vždy odcházel a volal náhodné kolemjdoucí o pomoc. Řidič motocyklistu stále pronásledoval a celkem čtyři krát jej napadl, až

motocyklista odstoupil na vlakové nádraží, kde už nemohl před útočником ustupovat, jediné skočit do kolejiště. V tuto chvíli se motocyklista dostal do bezvýhodné situace, nemohl se ubránit silnějším a vyšším útočnikovi. Vytáhl zbraň a namířil ji na agresivního řidiče autobusu a slovně jej varoval, že ji použije, zdali útočník nezanechá svého agresivního chování. Útočníka ani toto neodradilo a stále motocyklistu napadal. Poté až obránce vystřelil do kolejiště, kde nevznikla žádná škoda, útok skončil.

Co je tedy na videoreportáži špatně? Role útočníka a obránce je **zcela opačná**, tzv. mladík byl obětí agresivního řidiče autobusu. Dále aby televize umocnila situaci, vložila do reportáže dva sestříhané výstřely, ve skutečnosti byl pouze jeden. Tato reportáž je **kompletně dezinformační**.

2.2 Požadavky na obránce

Právní systém vyžaduje po obránce **přehnané nároky**, mnohem větší než po pracovnících ve státní službě, např. policii. Při vzniku obranné situace musí obránce vyhodnotit několik faktorů, které by měly rozhodnout, jak moc nepřiměřeně se může bránit. Celá obranná situace proběhne **v jednotkách sekund**, obvykle během **tří**. Za tak krátkou dobu musí vyhodnotit: **fyzické proporce útočníka, obranné prostředky, techniku provedení obrany, samotnou intenzitu obrany a motiv**. Pro netrénovaného jedince je takové přemýšlení během obranné situace **nesplnitelné**. Aby obránce byl schopný všechny faktory vyhodnotit, musel by mít desítky let zkušeností v obraně. Ve srovnání s policisty, kteří jsou cvičeni a trénováni a dále chráněni zákonem č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, kde je jasně definováno, kdy a za jakých podmínek mohou použít donucovací prostředky (§53), použití zbraně (§56) atd. Právní systém **tlačí laickou veřejnost do nesplnitelných podmínek**, viz. obrázek 2. [1]

Obrázek 2: požadavky na obránce

2.3 Závěr kapitoly

Pro obranu a obranné situace nejsou kvalitní zdroje informací, obvykle se jedná o informace z médií. V médiích jsou nejčastěji recenzovány špatně provedené obranné situace, nebo hodně výrazné. Dále jsou zprávy podávány veřejnosti tak, aby byla obrana přiměřená a lidé se raději nebránili a přenechali to policii, z čehož vyplývá trend uvést obránce do pasivity. Obrana má však smysl, pokud bude člověk připraven, sníží tak šanci na vznik obranné situace. A pokud již vznikne, je větší pravděpodobnost úspěchu pro připraveného obránce. Další problém v ČR je zakotven v právní nejistotě, jelikož soudce má svůj vlastní právní názor a může volně nakládat s důkazy než jiný soudce.

Dále právní systém vyžaduje po obránci přehnané nároky. Při vzniku obranné situace musí obránce vyhodnotit několik faktorů: fyzické proporce útočníka, obranné prostředky, techniku provedení obrany, samotnou intenzitu obrany a motiv. Všechny tyto faktory by měl vyhodnotit během 3 vteřin, což je obvyklá délka trvání obranné situace. Aby byl obránce schopen faktory vyhodnotit, musel by mít desítky let zkušeností v obraně. Oproti policistům, kteří jsou cvičeni, trénováni a chráněni zákonem o Policii České republiky je laická veřejnost tlačena do nesplnitelných podmínek z pohledu právního systému.

3 ZPŮSOBY ÚTOKU

V kapitole jsou uvedeny příklady tři způsoby útoků a následné hodnocení těchto situací. Hodnocení je provedeno ze tří možných náhledů na situaci a to jest: **právního, společenského a osobního**. Způsoby útoků jsou – **útok na život a zdraví, přepad situační a situační přepad – pokus o loupež**.

3.1 Útok na život a zdraví

Situace č. 1:

Vznikla situace, kdy majitel rodinného domu při návratu z práce, přistihl zloděje při vloupání ve svém domě. Zloděj byl překvapen, když se majitel objevil, lehce zpanikařil a vytáhl nůž, aby majiteli ukázal, kdo má navrch. Aby se následně majitel domu sám pokorně vzdal bez boje a lupič mohl pokračovat v krádeži. Avšak majitel domu se nezalekl, vzal první předmět, který měl po ruce a naznačil tak zloději, že se bez boje nevzdá. Zloděj byl tak chtivý svého lupu, že začal útočit na majitele domu. Obránce již vycítil ze situace, pokud se nedokáže ubránit, s velkou pravděpodobností půjde o život. Po pár vteřinách boje, co útočník útočil nožem, se obránci dařilo vyhýbat vážnějším zraněním a ve správný moment udeřil útočníka tupým předmětem do hlavy. Útočník se skácel k zemi a upadl do bezvědomí. Pro znemožnění dalšího útoku obránce svázal útočníka a přivolal policii a záchranou zdravotní službu.

Vyhodnocení situace:

Vzhledem k vzniklé situaci obránce mohl útočnickovi způsobit i mnohem **závažnější zranění**, než způsobil. Jelikož útočník zaútočil nožem a jeho úmyslem bylo **způsobit obránci těžké poranění až usmrcení**, aby následně mohl pokračovat v loupeži. Z **právního hlediska** bylo vše v souladu se zákonem, jednání útočníka je trestný čin – krádež vloupáním. A v moment kdy obránce udeřil útočníka, útok trval. Následné zadržení zloděje dle trestního řádu. Ze **společenského pohledu** bylo spravedlnosti učiněno za dost a útočník bude potrestán. Nepřiměřenost obrany byla také v patřičných mezích vzhledem ke způsobu útoku. Z **pohledu osobního**, obránce docílil spravedlnosti a útok útočníka byl zmařen. Zamezil útoku na jeho osobu a vyvaroval se závažným zraněním či případné smrti.

Obrázek 3: ilustrační obrázek zloděje vkrádajícího se do domu [15]

Situace č. 2:

Muž tmavé pleti (černocho) se ve večerních hodinách vracel domů z hudebního festivalu. Cesta domů vedla přes park, kde v dále viděl skupinku lidí, kteří vykřikovali a hlasitě se bavili na celý park. Když se muž k této skupince blížil, slyšel nemístné narážky a sprosté nadávky na jeho osobu. Bylo zřejmé, že tato skupinka lidí byla posilněna alkoholem, proto muž zrychlil krok. Po pár metrech si všiml, že ho dva muži z oné skupinky pronásledují. Muž se dal na útěk. Oba muži se za ním rozběhli a pokřikovali rasistické narážky. Jeden z útočníků muže doběhl a podrazil mu nohy, načež muž upadl. Muž pochopil, že situace je vážná a uchopil velký kámen. Když se jeden z útočníků k muži opět přiblížil, obránce ho udeřil kamenem do hlavy a způsobil mu silné krvácení. Mezitím doběhl druhý útočník, který byl zaskočen vývojem situace a následkem razantně vysunul teleskopický obušek. Útočník nikdy v boji obušek nepoužil, jelikož jej využíval jen jako psychickou zbraň, byl mu spíš na obtíž. Obránce tedy využil situace a útočníkovi obušek sebral. Následoval jediný úder do podkolenní jamky, který znehybnil útočníka. Obránce využil situace a dal se na útěk.

Vyhodnocení situace:

Jelikož obránce čelil situaci, při které šlo o život, mohl využít jakéhokoliv předmětu či zbraně. Dalším faktorem byla přesila, které obránce čelil. **Z právního hlediska** jednal v mezích zákona, jelikož útok trval. Úměrnost útoku vzhledem k možnému riziku usmrcení byla také v pořádku. Vzhledem ke **společenskému hledisku** bylo spravedlnosti částečně učiněno, útočníci by měli být ještě potrestáni soudně. **Z osobního pohledu** obránce zamezil závažným zraněním či usmrcením a podařilo se mu uprchnout. Spravedlnosti bylo učiněno jen částečně, bude záležet na dopadení útočníků policií a následné soudní řízení.

Obrázek 4: ilustrační obrázek více útočníků [16]

3.2 Přepad situační

Situace č. 1:

Během podvečerní procházky městem byl přepaden manželský pár lupičem. Lupič vyžadoval veškerou hotovost a cennosti, které měl pár u sebe. To se muži nelíbilo a začal zloději vzdorovat. Jelikož si útočník stál za svým, přitvrdil. Dal muži dvě rány pěstí do břicha a jednu do obličeje a dále naléhal o svou kořist. Muž se po chvíli vzbudil. Když se útočník znovu pokusil udeřit muže s výhružkou, že jej zabije, pokud nevydá, oč žádá, obránce vytáhl z kapsy nůž a útočníka bodl do předloktí. Útočník útoku zanechal a obránce s manželkou odchází pryč, následně zavolali policii.

Vyhodnocení situace:

Při vzniklé situaci si muž počínal nepřiměřeně, ale ne zcela zjevně. Nemohl tušit, jak se situace dále vyvine a čeho je útočník schopen. Obránce se zachoval tak, aby mohl s co nejmenší újmou uprchnout i s partnerkou do bezpečí a útok se nemohl opakovat. **Z právního hlediska** je situace v mezích zákona, protože útočník útočil pěstmi, opakovaně. A jedinou možností, jak přerušit útok, bylo způsobit útočnickovi větší zranění, než bylo způsobeno obránci. Jednání lupiče je trestný čin – loupež. **Ze společenského hlediska** si obránce počínal spravedlivě a úměrně vzhledem k povaze útoku. **Pohledem osobním** se obránci podařilo přerušit útok a uprchnout i s partnerkou do bezpečí. Následná spravedlnost bude vyvozena soudně, zdali se podaří útočníka dopadnout.

Obrázek 5: ilustrační obrázek zloděje při přepadení [17]

3.3 Situační přepad – pokus o loupež

Situace č. 1:

Žena, která skončila pracovní směnu po desáté hodině večerní, se vydala na autobus směrem domů. Cesta k autobusové zastávce vedla přes špatně osvětlený podchod. Tato žena nesla na jednom ramenu kabelku a na druhém tašku s notebookem. Poté co vstoupila do podchodu, uviděla neznámou dívku. Když dívka procházela kolem ženy, popadla její tašku s notebookem a snažila se ji odcizit. Ženy se o tašku chvíli přetahovaly, až se tašce utrh

popruh a taška i s notebookem spadla na zem. V ten moment žena vytáhla z kabelky pepřový sprej a zasáhla útočnicka do obličeje. Poté žena sebrala tašku s notebookem a utekla pryč.

Vyhodnocení situace:

Žena si počínala vzhledem k vzniklé situaci přijatelně. Pepřový sprej není dlouhodobě závadný a způsobuje minimální kosmetické vady. Možné následky pepřovým sprejem jsou: zánět spojivek, zarudnutí kůže, ztráta chuti, podrážděné dýchání spojené s kašlem a několikadenní nevolnost. **Z hlediska právního** pohledu vzniká spor. Záleželo by na soudci, jak by situaci hodnotil. I když útočící žena chtěla ukrást notebook v hodnotě cca 10 tisíc korun, což by znamenalo trestný čin, žádným způsobem fyzicky neútočila na ženu. Ale jak je uvedeno výše, pepřový sprej způsobuje jen minimální následky a s porovnáním jiného obranného prostředku se jedná o jeden z šetrnějších. **Ze společenského hlediska** se obránce zachoval spravedlivě a úměrně charakteru útoku. **Z osobního hlediska** obránce dosáhl spravedlnosti, podařilo se získat kradený předmět zpět a utéci do bezpečí.

Obrázek 6: ilustrační obrázek přepadení v podchodu [18]

3.4 Zhodnocení kapitoly

V kapitole jsou uvedeny tři způsoby útoku, což mohou být: útok na život, situační přepad a situační přepad – pokus o loupež.

Při útoku na život obránce může teoreticky využít jakéhokoli předmětu nebo zbraně, aby zachránil svůj vlastní život. Vše se ale odvíjí od situace, každá situace je jiná. V nejextrémnějším případě může obránce útočníka i usmrtit. Z hlediska práva bude záležet na více faktorech, ale v ten daný okamžik útoku bude hlavní se ubránit, za jakýchkoliv podmínek.

Při situačním přeřadu způsob obrany musí vyplynout z charakteru útoku, jak bude útočník jednat a jak na to odpoví obránce. I zde platí, že obrana musí být silnější než útok, aby byla úspěšná.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ANALÝZA PŘIMĚŘENOSTI A DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Kapitola hodnotí a analyzuje podmínky přiměřenosti obrany ze tří úhlů pohledu: právního, společenského a osobního. Analýza přiměřenosti z hlediska práva bude analyzována ze soudních rozhodnutí, které následně vypracoval Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph. D. a jeho tým. Dále bude v kapitole uveden rozhovor s právníkem, který se zabývá problematikou nutné obrany. A jako poslední podkapitola bude řešit vyhodnocení dotazníku, který se týká povědomí široké veřejnosti o přiměřenosti obrany.

4.1 Analýzy přiměřenosti

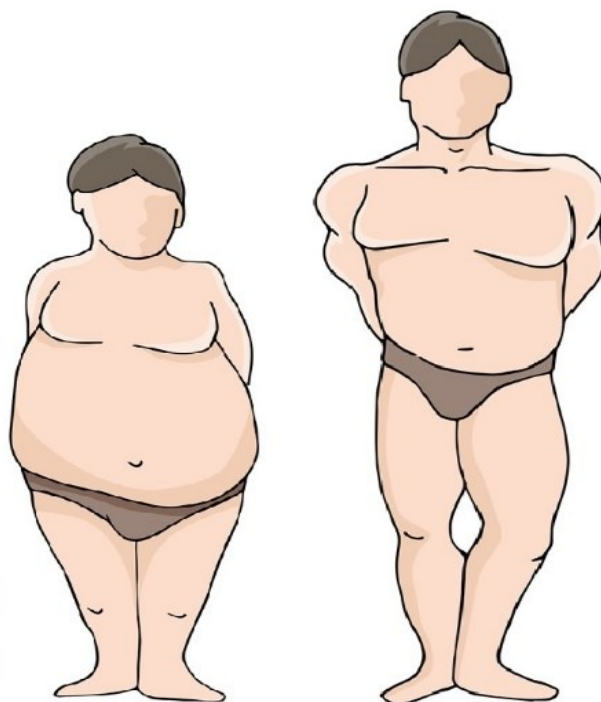
V kapitole jsou řešeny analýzy přiměřenosti ze všech úhlů jakožto právního, společenského a osobního. Analýza z právního hlediska řeší faktory, které jsou prozkoumávány při soudním procesu o podmínkách přiměřenosti obrany. Analýza ze společenského hlediska zkoumá, jakým způsobem společnost nahlíží na přiměřenost obrany. A analýza z osobního hlediska zkoumá osobní pohled obránce na přiměřenost obrany.

4.1.1 Analýza přiměřenosti z právního hlediska

Z hlediska práva se při soudním řízení podrobně zkoumají veškeré podmínky a skutečnosti o aktérech, jakožto mohou být fyzické proporce, psychický stav, prostředí, samotná aktivita aktérů, intenzita a mnoho dalších významných faktorů:

Fyzické proporce:

Při posuzování fyzických proporcí se bere v potaz vzájemná fyzická konstituce, věkový rozdíl aktérů, zdali někdo z aktérů aktivně cvičí, nebo se věnuje bojovým umění apod.

Obrázek 7: příklad fyzické proporce obránce a útočníka [19]

Psychický stav:

Přiměřenost nutné obrany je třeba hodnotit taky se zřetelem k subjektivnímu stavu osoby, která odvracela útok, tzn. podle toho, jak se čin útočníka jevil tomu, kdo jej odvracel (obránci). Dále se musí brát na zřetel, že obránce jedná impulsivně s emocemi strachu a pocitem ohrožení. Také stupeň stresové zátěže obránce, který může být vystupňován kritickým místem, přítomností více útočníků, anebo zkušenostmi z předchozích útoků. Vzhledem k psychice obránce se posuzuje, zdali se v moment útoku domníval, že je ohrožen na životě.

Prostředí:

U soudu se také přihlíží k prostředí, ve kterém se situace odehrála. Zda se jedná o rušné náměstí či ulici, nebo se incident odehrál na odlehlém místě (např. chata), kde by se obránce dožadoval pomoci marně.

Doba incidentu:

Taktéž záleží na době incidentu. Pokud se útok odehraje ve dne, je větší pravděpodobnost pomoci od náhodných svědků. Naopak pokud se útok odehraje v noci, šance na náhodnou pomoc jsou nižší.

Aktivita útočníka/obránce:

Při posuzování aktivity aktérů se bere v potaz, kdo byl iniciátor konfliktu a čím byl veden útok proti obránci (obvykle jakým předmětem) a čím obránce odvracel tento útok. O tom, kdo je obráncem a kdo útočníkem, rozhoduje zásadně iniciativa na počátku střetnutí, nikoli jeho další průběh.

Soudní proces také klade důraz na výhrůžky smrtí a ráznou gestikulaci před nebo při útoku útočníka.

Minulost útočníka nebo obránce:

Při posuzování přiměřenosti obrany se přihlíží k minulosti obou aktérů. Pokud obránce byl v dřívější době již napaden a bylo mu ublíženo na zdraví, tak jeho obavy z dalšího hrozícího útoku mohou být značnější než u jiného jedince. A v takovémto případě soud přihlíží k pořízení zbraně (obránného prostředku) pro účely své obrany vzhledem k minulosti.

Soudy se také zabývají osobností útočníka, zdali má pověst agresora, impulsivního jedince, jestliže řešil konflikty fyzicky, rád pije, zda byl již trestně stíhán za trestný čin ublížení na zdraví apod.

Soudy také zkoumají společnou minulost aktérů, což může být například smlouva o půjčce, kterou spolu v minulosti uzavřeli a tím vytvořili záminku k útoku.

Dále se posuzuje zdravotní stav obránce a útočníka. Například pokud útočník škrtí obránce a obránce měl v minulosti problémy s dýchacími orgány, tím pádem měl větší strach o ztrátu dechu, mohl použít výrazně silnější obrany.

Verbální varování útočníka:

Při posuzování přiměřenosti obrany je taktéž vysokou vahou přihlíženo k verbálnímu upozornění útočníka o použití zbraně, pokud nezanechá svého protiprávního jednání.

Obranná reakce:

Z hlediska obránce se bere v potaz, pokud použití obranného prostředku nebylo cílené a úmyslné vůči letálním místům na těle (životu ohrožující), nevykazovalo vysokou intenzitu, nýbrž šlo o údery či zásahy, jež měly za cíl pouze eliminovat útok útočníka. S tím spojeno se posuzuje, zda se jednalo o přímý úmysl či eventuální úmysl nebo nedbalostní překročení mezí nutné obrany.

Čin, který překračuje meze nutné obrany, může mít i formu pokusu, avšak úmysl bude směřovat v první řadě k odražení útoku, nikoli ke způsobení újmy na zdraví útočníka.

Pokud soud označí obrannou situaci obránce jako překročení meze nutné obrany, musí uvést mírnější a situaci adekvátní způsob obrany, který by byl v mezích nutné obrany.

Časové hledisko vyhodnocení situace:

Soudy mohou přihlížet k časovému prostoru pro vyhodnocení situace a následnému rozhodnutí, jakým způsobem se obránce bude bránit.

Závěr analýzy z právního hlediska:

Analýza přiměřenosti z právního hlediska byla vypracována na základě soudních rozhodnutí, které dále komentoval a hodnotil Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph. D. společně s jeho týmem. [20,21,22,23,24]

4.1.2 Analýza přiměřenosti z pohledu společenského

Přiměřenost z hlediska společenského pojetí není úplně jednoznačně dána. Vždy bude záležet, v jaké společnosti se incident odehraje. Může se jednat o školy, kostely, divadla, kina, zábavy a podobné. Každé toto odvětví společnosti bude na obrannou situaci nahlížet jinak. Například obranná situace, která se odehraje na zábavě, by byla pro divadlo nebo školu zcela nepřijatelná. Obvykle se ale v takovém prostředí nestane žádný zásadní čin, který by vyžadoval z hlediska společnosti zcela zjevně nepřiměřenou obranu. Může se jednat o drobnou krádež, nevhodné chování nebo sexuální obtěžování apod. Často takové situace vznikají pod vlivem alkoholu, nebo jiných omamných látek. Pro společenské pojetí přiměřenosti obrany nejsou vypracovány žádné požadavky na přesný vzorec přiměřené obrany.

4.1.3 Analýza přiměřenosti z osobního pohledu

Při obranné situaci z osobního pohledu není čas přemýšlet nad přiměřeností. Obránce se snaží udělat vše pro to, aby útok skončil co nejdříve a obránce vyvázl s co nejmenším zraněním, až poté má čas přemýšlet. Často lidé poslouchají hudbu prostřednictvím sluchátek, nebo přemýšlí ve své hlavě a nesledují, co se děje v okolí. Pak z „ničeho nic“ čelí útoku. Pokud by však sledovali okolí, mnohdy by se útoku mohli vyhnout, nebo částečně se připravit na chystaný útok. Trénovaný člověk obrannou situaci zvládne jen tehdy, pokud má natrénovanou techniku. Pokud párkrát navštíví např. kurz sebeobrany, určitě nemůže počítat

s tím, že obrannou situaci zvládne. Zvládnutí obranné situace vyžaduje dlouhá léta tvrdého tréninku.

4.2 Rozhovor s právníkem

Součástí praktické části je také interview, neboli rozhovor s právníkem o problematice podmínek přiměřenosti obrany a s tím spjaté nutné obraně. Pan právník je vysoce kvalifikovaný v dané problematice a jako jeden z mála v České republice se specializuje na nutnou obranu. Při rozhovoru jsme se domluvili na jeho anonymitě. Z počátku kapitoly budou doplněny některé informace k nutné obraně a následně čtyři situace s charakterem nutné obrany (z kapitoly č. 3), kde mi pan právník poskytl jeho vlastní právní názor o daných situacích a jak by mohly být hodnoceny u soudu.

Šíře pojmu způsob útoku:

Pojem způsob útoku je podstatně širší, vyjadřuje nejen způsob provedení útoku, ale i další okolnosti charakterizující posuzovanou událost, tzn. osobu útočníka, jeho vlastnosti a úmysl, jež se při útoku projeví, použité zbraně, hrozící součinnost dalších osob doprovázejících útočníka, jakož i další okolnosti, za nichž byl útok spáchán. A byly zcela zjevné poškozenému obránci.

Subsidiarita:

V případě nutné obrany neplatí subsidiarita jako je tomu při krajní nouzi. Nevyžaduje se po obránci, aby se snažil vyhnout hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku, nebo aby použil nejdříve mírnější způsoby obrany a jejich intenzitu případně stupňoval až podle způsobu útoku.

Proporcionalita:

V případě nutné obrany neplatí proporcionalita jako je tomu při krajní nouzi. Nevyžaduje se po obránci, aby intenzitě použitého útoku odpovídala i míra intenzity obrany. Obrana musí být důraznější už jen z toho důvodu, aby došlo k překonání přímo hrozícího či trvajícím útoku na zájem chráněný trestním zákoníkem. Posouzení, kdy je obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, ovšem vždy závisí na okolnostech konkrétního případu.

Hodnocení situací s charakterem nutné obrany:

Situace č. 1:

Vznikla situace, kdy majitel rodinného domu při návratu z práce, přistihl zloděje při vloupání ve svém domě. Zloděj byl překvapen, když se majitel objevil, lehce zpanikařil a vytáhl nůž, aby majiteli ukázal, kdo má navrch. Aby se následně majitel domu sám pokorně vzdal bez boje a lupič mohl pokračovat v krádeži. Avšak majitel domu se nezalekl, vzal první předmět, který měl po ruce a naznačil tak zloději, že se bez boje nevzdá. Zloděj byl tak chtivý svého lupu, že začal útočit na majitele domu. Obránce již vycítil ze situace, pokud se nedokáže ubránit, s velkou pravděpodobností půjde o život. Po pár vteřinách boje, co útočník útočil nožem, se obránci dařilo vyhybat vážnějším zraněním a ve správný moment udeřil útočníka tupým předmětem do hlavy. Útočník se skácel k zemi a upadl do bezvědomí. Pro znemožnění dalšího útoku obránce svázal útočníka a přivolal policii a záchranou zdravotní službu.

Právní názor: V takto vzniklé situaci se jedná o trestný čin – krádež vloupáním a při soudním procesu by se jednalo o jednání obránce v nutné obraně. Ani zde není pochyb, že by obránce překročil meze nutné obrany, nebo celkově jeho jednání nebylo klasifikováno jako jednání v nutné obraně. Následné zadržení útočníka obráncem je také v pořádku dle trestního řádu § 76 zadržení osoby podezřelé.

Situace č. 2:

Muž tmavé pleti (černocho) se ve večerních hodinách vracel domů z hudebního festivalu. Cesta domů vedla přes park, kde v dáli viděl skupinku lidí, kteří vykřikovali a hlasitě se bavili na celý park. Když se muž k této skupince blížil, slyšel nemístné narážky a sprosté nadávky na jeho osobu. Bylo zřejmé, že tato skupinka lidí byla posilněna alkoholem, proto muž zrychlil krok. Po pár metrech si všiml, že ho dva muži z oné skupinky pronásledují. Muž se dal na útěk. Oba muži se za ním rozběhli a pokřikovali rasistické narážky. Jeden z útočníků muže doběhl a podrazil mu nohy, načež muž upadl. Muž pochopil, že situace je vážná a uchopil velký kámen. Když se jeden z útočníků k muži opět přiblížil, obránce ho udeřil kamenem do hlavy a způsobil mu silné krvácení. Mezitím doběhl druhý útočník, který byl zaskočen vývojem situace a následkem razantně vysunul teleskopický obušek. Útočník nikdy v boji obušek nepoužil, jelikož jej využíval jen jako psychickou zbraň, byl mu spíš na obtíž. Obránce tedy využil situace a útočnickovi obušek sebral.

Následoval jediný úder do podkolenní jamky, který znehybnil útočníka. Obránce využil situace a dal se na útěk.

Právní názor: Situace by byla u soudu klasifikována jako jednání obránce v nutné obraně. Avšak z hlediska zkušeností pana právníka by se situace k soudu ani nedostala. Útočníci by policii nevolali, jelikož iniciativa na počátku konfliktu byla právě u těchto dvou útočníků.

Situace č. 3:

Během podvečerní procházky městem byl přepaden manželský pár lupičem. Lupič vyžadoval veškerou hotovost a cennosti, které měl pár u sebe. To se muži nelíbilo a začal zloději vzdorovat. Jelikož si útočník stál za svým, přitvrdil. Dal muži dvě rány pěstí do břicha a jednu do obličeje a nadále naléhal o svou kořist. Muž se po chvíli vzchopil. Když se útočník znovu pokusil udeřit muže s výhružkou, že jej zabije, pokud nevydá, oč žádá, obránce vytáhl z kapsy nůž a útočníka bodl do předloktí. Útočník útoku zanechal a obránce s manželkou odchází pryč, následně zavolali policii.

Právní názor: Tato situace by u soudu nebyla tak jednoduchá, z hlediska práva se jedná o trestný čin – loupež. Vzhledem k situaci se jednalo o jednání v nutné obraně, ale chvíli by trvalo, než by to bylo u soudu uznáno. Vzhledem k tomu, že útočník nepoužívá žádné zbraně a obránce zvolil k obraně nůž. Následně by nějakou dobu trvalo, než by se objevili svědci situace. Dále by se musela dohledat trestní minulost útočníka. Celkové zhodnocení: situace by u soudu prošla jako jednání v nutné obraně, ale časem. Ze zkušeností pana právníka je častější, pokud obránce klade odpor, útěk útočníka.

Situace č. 4:

Žena, která skončila pracovní směnu po desáté hodině večerní, se vydala na autobus směrem domů. Cesta k autobusové zastávce vedla přes špatně osvětlený podchod. Tato žena nesla na jednom ramenu kabelku a na druhém tašku s notebookem. Poté co vstoupila do podchodu, uviděla neznámou dívku. Když dívka procházela kolem ženy, popadla její tašku s notebookem a snažila se ji odcizit. Ženy se o tašku chvíli přetahovaly, až se tašce utrhl popruh a taška i s notebookem spadla na zem. V ten moment žena vytáhla z kabelky pepřový sprej a zasáhla útočníka do obličeje. Poté žena sebrala tašku s notebookem a utekla pryč.

Právní názor: V takto vzniklé situaci se jednalo o nutnou obranu. I když útočník fyzicky neútočil proti obránci, každý člověk má právo na život, zdraví, svobodu, **majetek** a

čest. A v takto vzniklé situaci šlo o trestný čin krádež. Pokud by se tento případ dostal k soudu, měl by být bez problémů uznán jako jednání obránce v nutné obraně.

4.3 Dotazníkové šetření

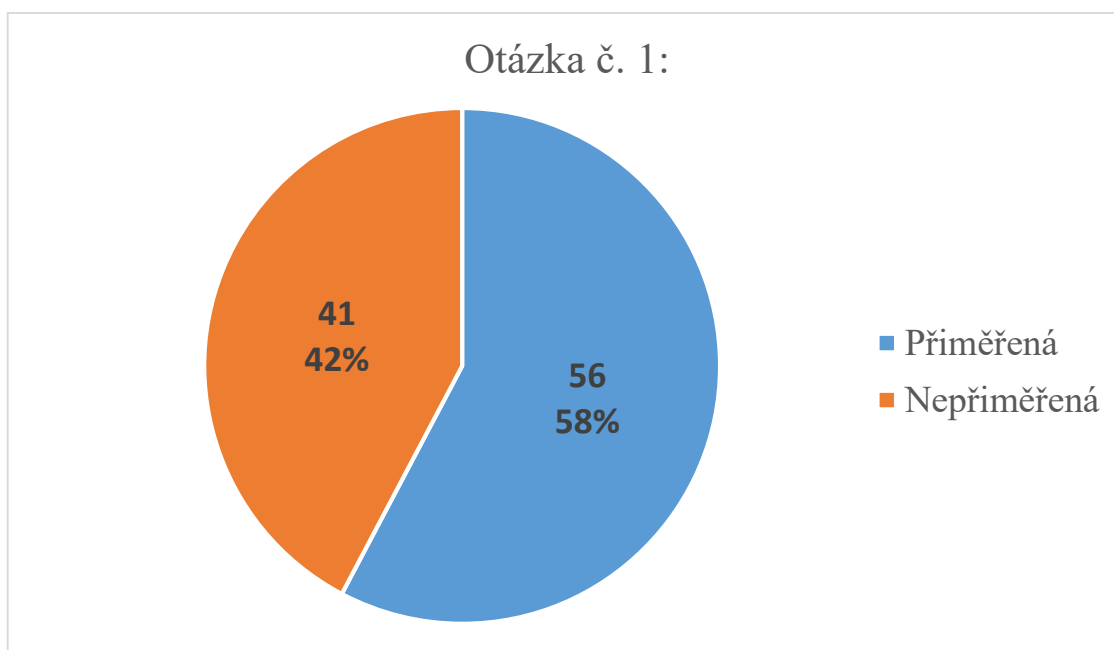
Byl vytvořen dotazník, který měl zjistit povědomí široké veřejnosti o přiměřenosti obrany. Dotazník obsahuje 9 otázek (situací), ve kterých je vždy nějaká obranná situace a respondenti mají vybrat, zda se podle jejich úsudku jedná o obranu přiměřenou, nebo nepřiměřenou. Za cílovou skupinu byla vybrána široká veřejnost, nikoli specialisté v obraně.

4.3.1 Vyhodnocení dotazníku

Dotazník byl řešen elektronickou formou a odpovědělo celkově 97 respondentů.

Otázka č. 1:

Vznikla situace, kdy útočník pošval svého psa (malého vzrůstu, rasy jezevčík) z nepřiměřeného žertu proti člověku. Pes několikrát kousl obránce do lýtky a způsobil mu krvácející zranění. Obránce opakovaně kopl psa, až se pes odplazil pryč. Do rána pes pošel. Jednalo se podle Vás o obranu:

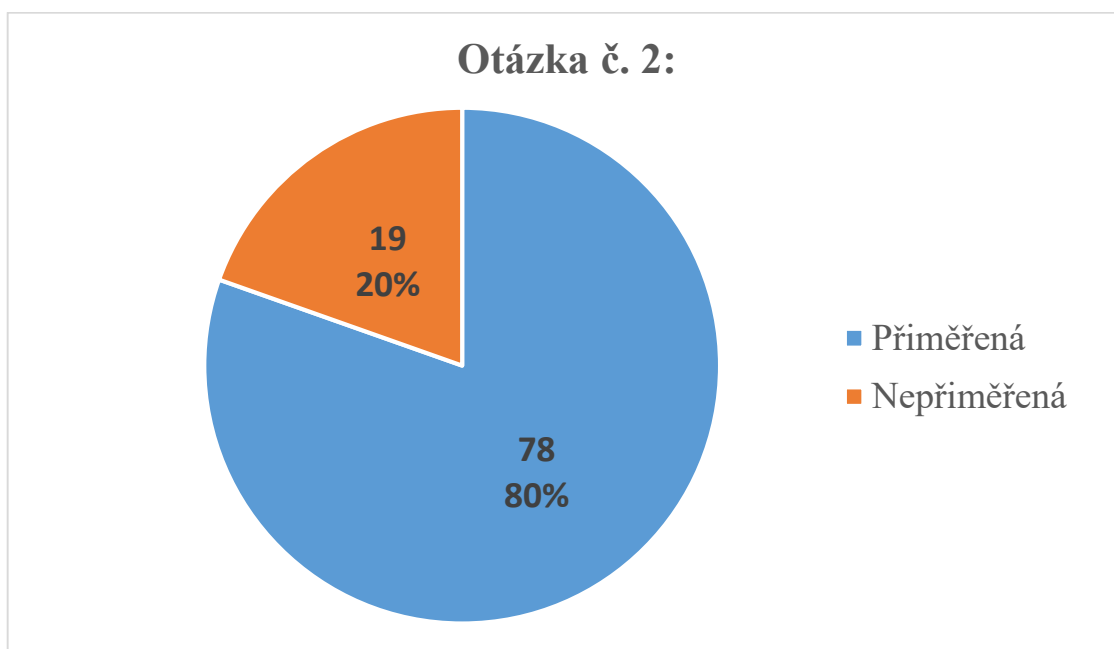
Graf 1: otázka č. 1

Při takto vzniklé situaci se 56 respondentů domnívá, že se jedná o obranu přiměřenou, zbylých 41 označilo situaci jako nepřiměřenou. Z právního hlediska by se pravděpodobně jednalo o obranu přiměřenou. Společenský pohled na situaci už není tak jednoznačný.

Polovině lidí by se obrana mohla zdát zcela nepřiměřená a druhé polovině ještě přiměřená. Z osobního pohledu se jedná o obranu přiměřenou, jelikož obránce neměl na výběr, jak jiným způsobem přerušit trvajícím útok. Dále zde nebyl úmysl usmrtit psa, pouze přerušit trvajícím útok.

Otázka č. 2:

Při podvečerní procházce městem byl napaden starší pár etnické menšiny. Pár byl napaden rasisticky smýšlející skupinou útočníků. Útočníci byli vybaveni teleskopickými obuškami a boxery. Na pomoc páru přispěchal náhodný kolemjdoucí, který jednoho z útočníků postřelil do nohy, ostatní útočníci utekli. Jednalo se podle Vás o obranu:

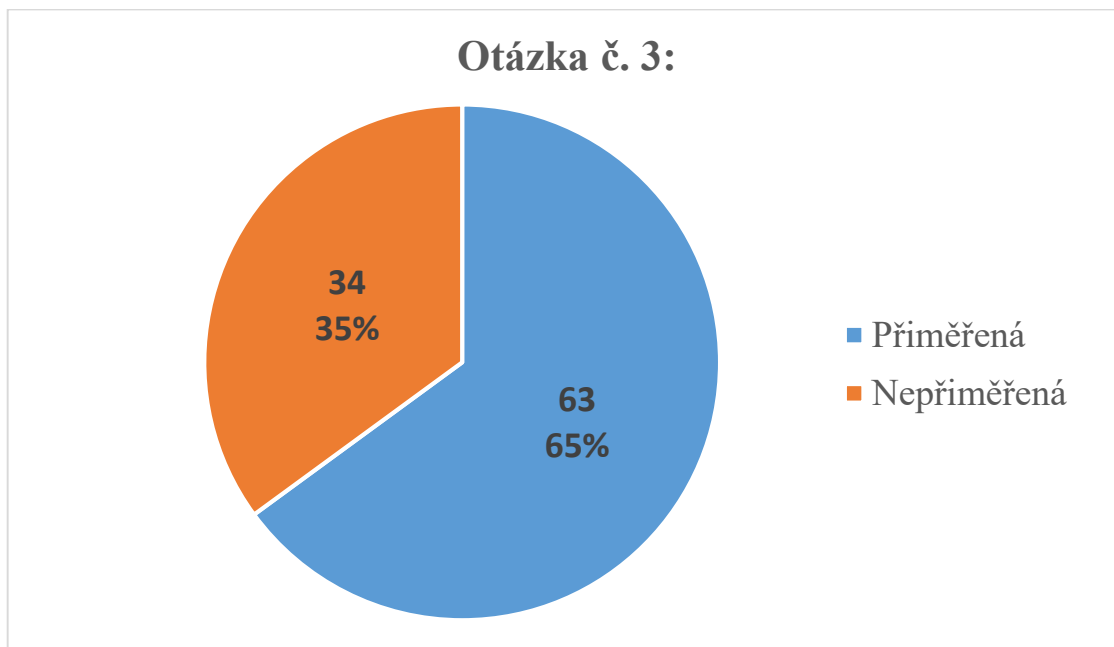
Graf 2: otázka č. 2

Na takto vzniklou situaci odpovědělo 78 respondentů jako na obranu přiměřenou a zbylých 19 respondentů označilo obranu za nepřiměřenou. Z právního hlediska by se mělo jednat o obranu přiměřenou. Ze společenského hlediska se taktéž jedná o obranu přiměřenou a z osobního hlediska také přiměřenou. Situace by mohla být vyhodnocena jinak, pokud by byl útočník například usmrcen, či jinak výrazněji ohrožen na životě. Dalším faktorem je více útočníků, kteří se po výstřelu dali na útěk. Díky náhodnému kolemjdoucímu (obránce) byl pár zachráněn před smrtí či těžkému ublížení na zdraví.

Otázka č. 3:

Při jízdě v tramvaji si muž všimne, že se mu někdo snaží sundat hodinky z ruky. Hodinky, které dostal darem od zesnulých prarodičů, mají pro muže nevyčíslitelnou

hodnotu. Proto muž neváhá ani vteřinu a udeří zloděje pěstí do obličeje. Úderem padá zloděj k zemi a přitom se udeří do hlavy, následkem upadá do bezvědomí. Jednalo se podle Vás o obranu:

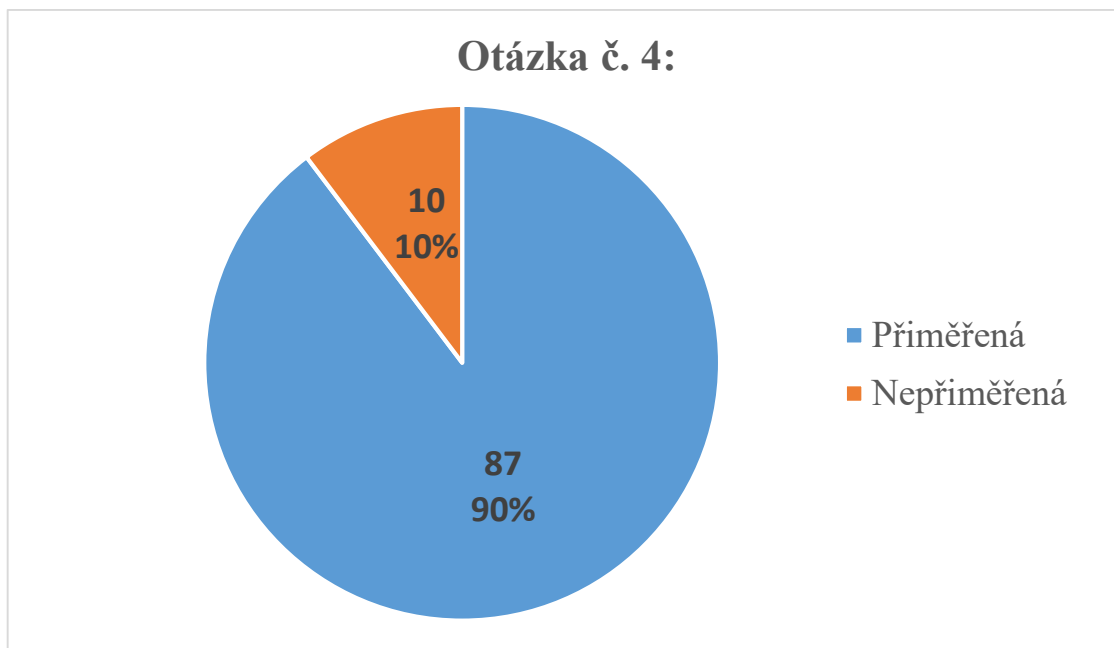

Graf 3: otázka č. 3

O takto vzniklé situaci si 63 dotazovaných myslí, že obrana byla přiměřená. Dalších 34 účastníků považuje obranu za nepřiměřenou. Z právního hlediska by se pravděpodobně jednalo o obranu nepřiměřenou, z hlediska společenského není jednoznačná odpověď. Avšak z hlediska osobního se určitě jednalo o obranu přiměřenou, jelikož hodinky nemají pro muže nominální hodnotu, nýbrž byly darem od zesnulých prarodičů.

Otázka č. 4:

Podnapilý člověk bez platné vstupenky chtěl vstoupit na diskotéku. Pracovník, který kontroluje lístky (doorman), nechtěl osobu bez platné vstupenky pustit. Podnapilý člověk začal slovně napadat vyhazovače, následně mu začal vyhrožovat a napadl jej. Vyhazovač útočníka jednoduše odstrčil a podnapilý útočník upadl a způsobil si závažné zranění. Zlomil si čelist a vyrazil 3 zuby. Jednalo se podle Vás o obranu:

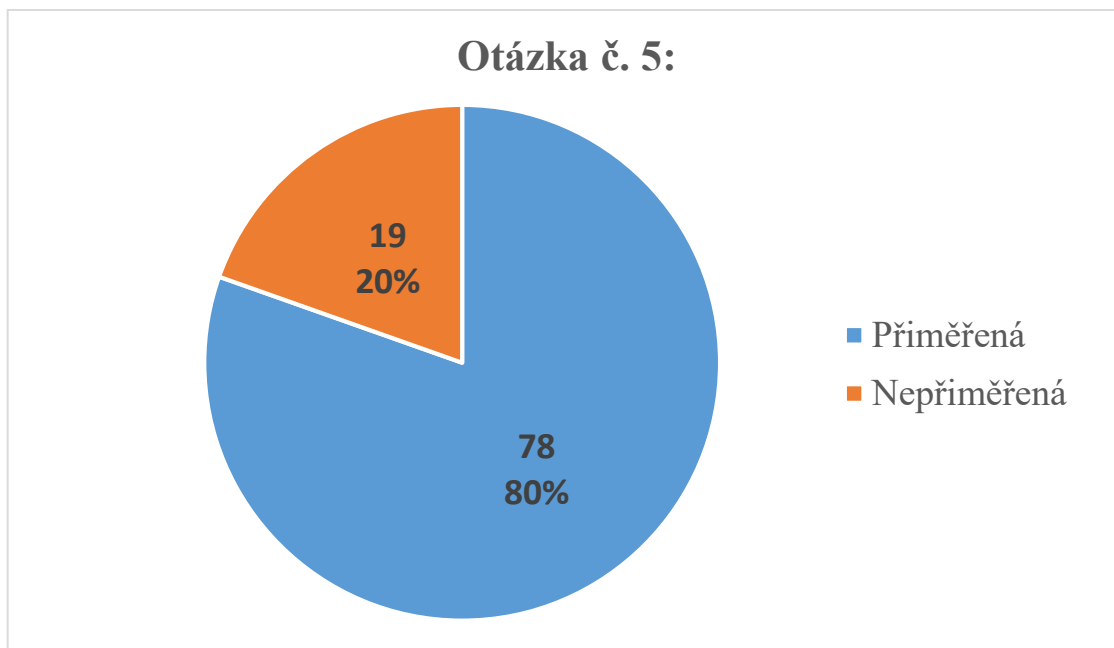

Graf 4: otázka č. 4

K otázce č. 4 se 87 dotazovaných domnívá, že se jedná o obranu přiměřenou, zbývajících 10 dotazovaných uvedlo obranu nepřiměřenou. Vzhledem k právnímu hledisku by se nejspíše jednalo o obranu nepřiměřenou. Společenský pohled na situaci by nejspíše uznal situaci jako přiměřenou a z osobního hlediska by se také jednalo o situaci přiměřenou. Obrana by u soudu byla pravděpodobně označena za nepřiměřenou, jelikož obránce způsobil zcela zjevně nepřiměřené zranění útočníkovi, i když nepřímo a neúmyslně.

Otázka č. 5:

Během divadelního představení se vedle mladého páru posadil alkoholem posilněný muž. Muž si ihned všiml mladé dívky a začal ji obtěžovat nemravnými až vulgárními návrhy. Partner dívky muže několikrát upozornil, aby dívku neobtěžoval. Podnapilý muž však neuposlechl a tak partner dívky použil páku na zápěstí ruky, aby přiměl muže k omluvě. Jednalo se podle Vás o obranu:

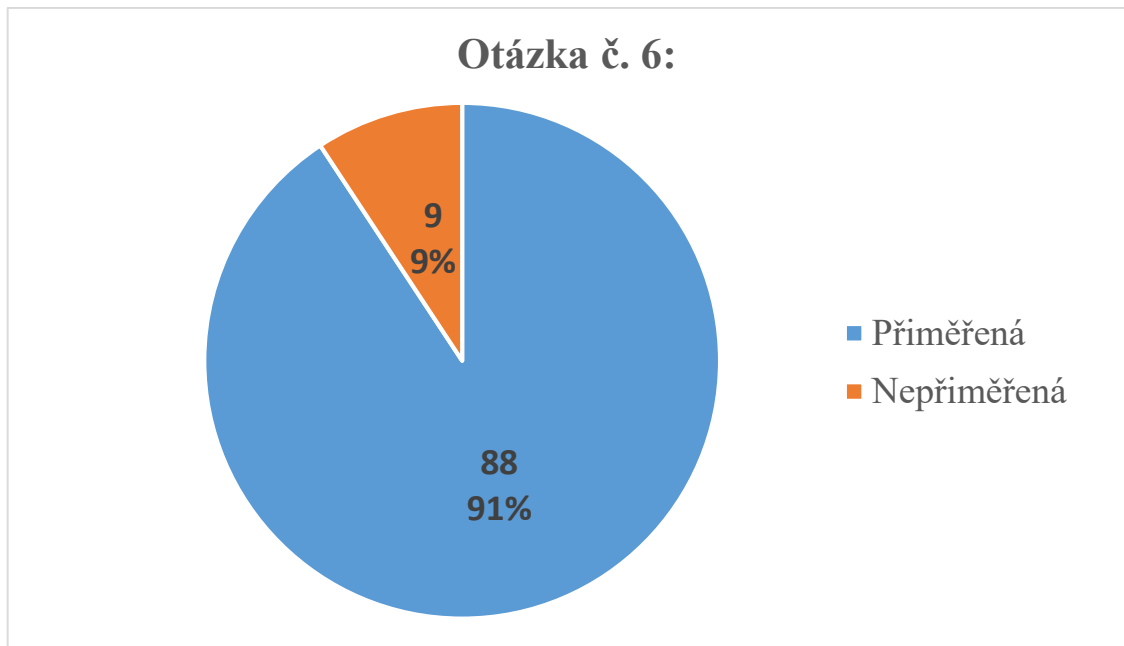

Graf 5: otázka č. 5

Na takto vzniklou situaci odpovědělo 78 dotázaných jako obranu přiměřenou, 19 respondentů označilo situaci za nepřiměřenou. Z právního hlediska by se pravděpodobně jednalo o obranu nepřiměřenou. Ale z pohledu společenského by obrana byla jistě označena za přiměřenou a z osobního pohledu by také obrana byla přiměřená. Společnost by jistě uznala takto provedenou obranu, než nějaký teatrální výstup či potyčku během představení.

Otázka č. 6:

Žena na procházce se svým pejskem potkala muže, který začal vulgárně nadávat na jejího pejska. Ze začátku si žena urážek vůbec nevšímala, avšak její pejsek začal na muže vrčet. Toho to ještě více rozčílilo a snažil se do pejska kopnout. Žena nezaváhala a na muže použila pepřový sprej. Jednalo se podle Vás o obranu:

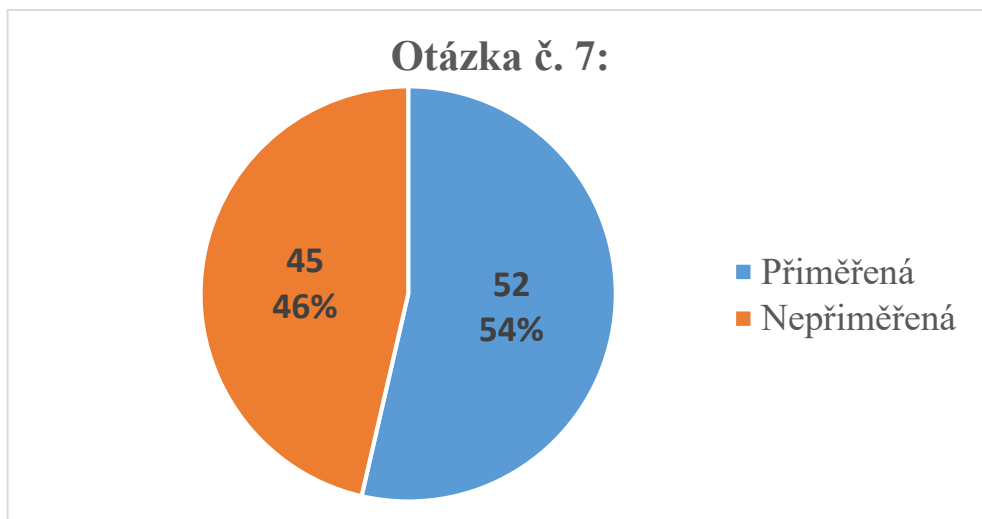

Graf 6: otázka č. 6

Na takto vzniklou situaci reagovalo 88 dotazovaných jako na obranu přiměřenou a zbylých 9 respondentů označilo obranu jako nepřiměřenou. Z právního hlediska by obrana byla nejspíše označena jako nepřiměřená. Z pohledu společenského by byla pravděpodobně obrana chápána jako přiměřená a z osobního hlediska taktéž přiměřená.

Otázka č. 7:

Majitel rodinného domu přistihl zloděje při loupeži ve svém domě. Zloděj byl již nachystán k odchodu i s lupem. Lupič fyzicky neútočil, avšak stále chtěl odejít se svou kořistí. Obránce vytáhl kapesní nožík a zloděje vážně pořezal na noze. Jednalo se podle Vás o obranu:

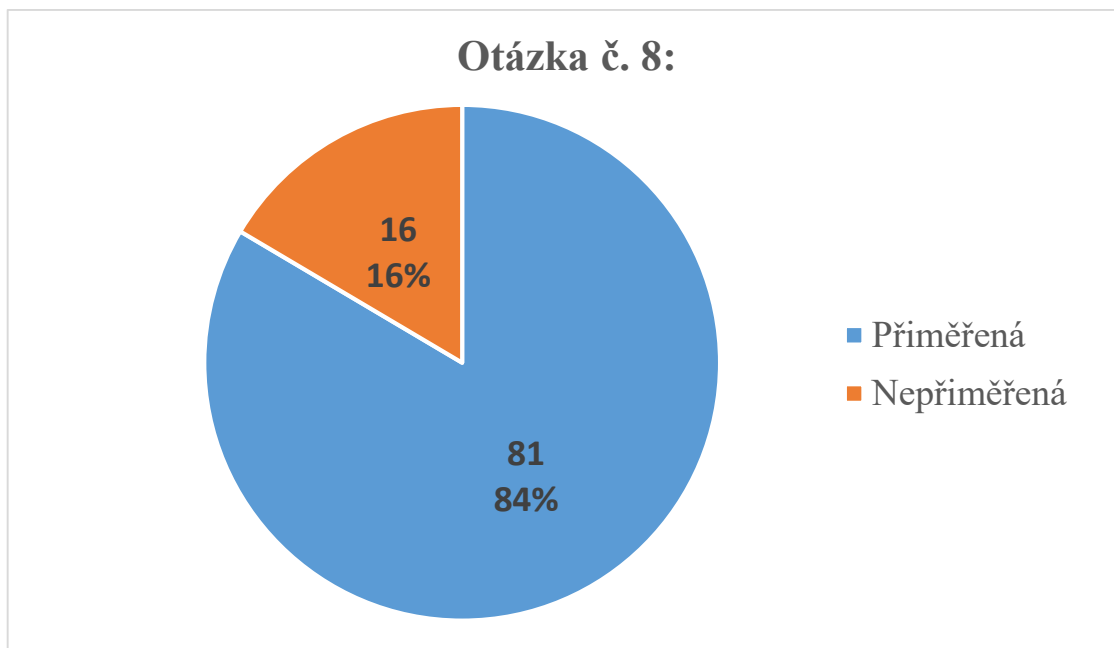

Graf 7: otázka č. 7

Na otázku č. 7 odpovědělo 52 dotázaných jako obrana přiměřená, dalších 45 dotázaných označilo obranu za nepřiměřenou. Vzhledem k tomu, že lupič fyzicky neútočil, obrana by byla označena z právního hlediska jako nepřiměřená způsobu útoku. Ze společenského pojetí není opět jednoznačná odpověď, ale pravděpodobně by se také jednalo o obranu nepřiměřenou. Z osobního pohledu byla situace přiměřená, jelikož obránce se nechtěl vzdát svého majetku a neměl jinou možnost, než poranit útočníka.

Otázka č. 8:

Během nedělní mše do kostela přišla i čtveřice mladíků. Tito mladíci během mše hlasitě vyrušovali a posmívali se. Všechny účastníky mše chování chlapců rušilo, až se jeden pán odhodlal. Každému chlapci dal výchovný pohlavek a vyvedl je z kostela. Jednalo se podle Vás o obranu:

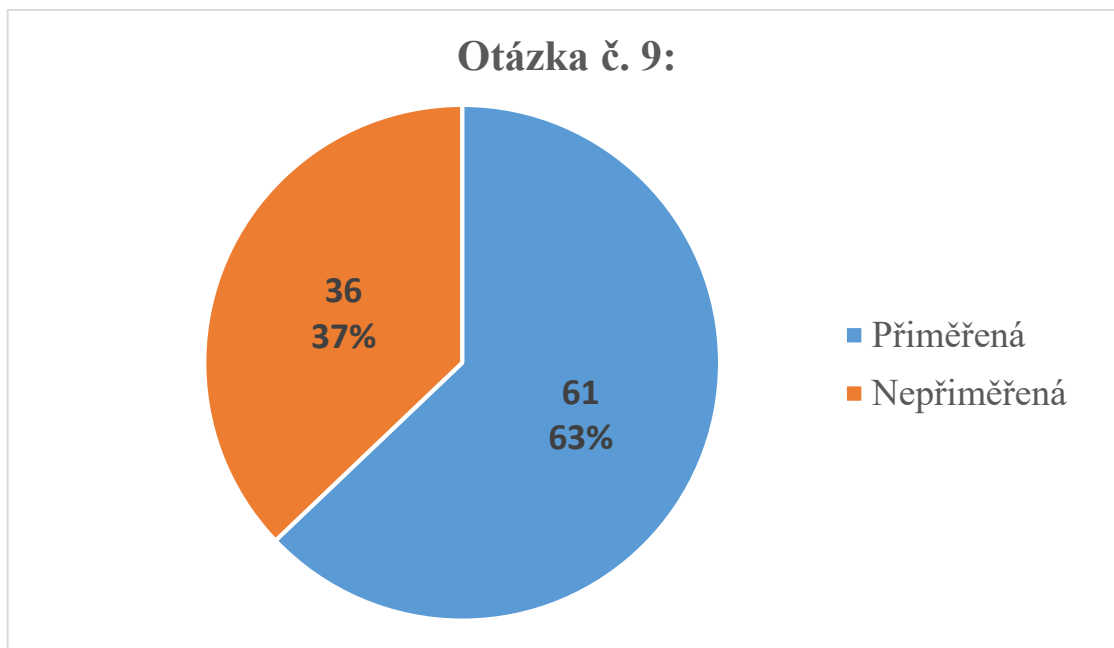

Graf 8: otázka č. 8

Na takto vzniklou situaci reagovalo 81 respondentů jako na obranu přiměřenou a zbylých 16 dotázaných označilo obranu za nepřiměřenou. Vzhledem k právnímu hledisku by byla situace označena jako nepřiměřená, avšak z pohledu společenského by se jednalo o obranu přiměřenou. Z osobního hlediska obránce vyřešil situaci adekvátně a nikomu nebylo ublíženo na zdraví, tudíž měl pocit přiměřené obrany. Konkrétní společnost by takové jednání uznalo za vhodné vzhledem k situaci.

Otázka č. 9:

Muž si na koncertu své oblíbené hudební skupiny zakoupil tričko s názvem a logem kapely. Protože měl z trička ohromnou radost, hned si ho oblékl. Po cestě z koncertu byl nařčen z propagace „nesprávné“ kapely. Muž si nadávek vůbec nevšímal, což útočníky ještě více rozzuřilo a začali na jeho nové tričko plivat. To už si muž nenechal líbit a na muže použil sérii chvatů z kurzu sebeobrany. Jeden z útočníků skončil se zlomeným nosem a druhý s vykloubeným ramenem. Jednalo se podle Vás o obranu:

Graf 9: otázka č. 9

Na poslední otázku z dotazníku odpovědělo 61 respondentů jako obranu přiměřenou. Dalších 36 dotázaných hodnotilo situaci jako nepřiměřenou. Z právního hlediska se bude s největší pravděpodobností jednat o obranu nepřiměřenou, jelikož újma na zdraví útočníků byla zcela nepřiměřená způsobu útoku. Z pohledu společnosti by takové jednání bylo pravděpodobně označeno také za nepřiměřené. Ale z pohledu osobního se pro obránce nejednalo pouze o triko, ale o triko jeho oblíbené kapely. Tudíž z jeho pohledu se jednalo o obranu přiměřenou.

4.3.2 Zhodnocení dotazníku

Z dotazníku vyplývá, že široká veřejnost nemá téměř žádné povědomí o podmínkách přiměřenosti obrany, co se týče z právního hlediska. Téměř u všech otázek převažovala odpověď, že se jedná o obranu přiměřenou, až na pár výjimek, zejména u otázek číslo 1 a 7, kde byly odpovědi téměř půl na půl. U zbylých otázek vysoce převažovala odpověď - přiměřená obrana. Tudíž respondenti spíše hodnotili dotazník z pohledu osobního jakožto z pohledu obránce, kterému obvykle všechny obranné reakce přijdou přiměřené, jelikož chtějí co nejdříve přerušit útok a vyvarovat se tak případným zraněním. Až pak následuje přemýšlení, zda obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená. Jak již bylo uvedeno několikrát o kapitoly výše, obránce nemá čas na to, aby přemýšlel, jakou obranu zvolí, jakou intenzitu, způsob atd. Vše se odehraje během několika sekund, zpravidla během tří.

Avšak hodnocení dotazníku je pouze teoretické. U soudu by mohlo být vše jinak, vždy záleží na soudci, jak celou situaci vyhodnotí. Z čehož pak pramení právní nejistota v ČR z hlediska přiměřenosti obrany, resp. nutné obrany.

5 CELKOVÉ VYHODNOCENÍ

Při analýze podmínek přiměřenosti obrany z právního hlediska bylo zjištěno, že soudy kladou důraz na několik skutečností a faktorů, které musí být posouzeny, aby byla zajištěna co největší podobnost či shodnost s výkladem zákona. Která následně může vést ke spravedlnosti. Při soudním procesu se porovnávají fyzické proporce obránce a útočníka, což zahrnuje vzájemnou fyzickou konstituci, věkový rozdíl, znalost bojových umění apod. Dále je nahlíženo na psychický stav obou aktérů, zdali například netrpí nějakou mentální poruchou. Dalším faktorem je prostředí, ve kterém se obranná situace odehraje. Je rozdíl, pokud se incident stane v kavárně, nebo na odlehlém místě. S tím spjato se posuzuje doba incidentu, útok mohl být během dne, ale také více zákeřný pod rouškou tmy. Velmi důležitý faktor je aktivita útočníka a obránce, tj. kdo byl iniciátor konfliktu, čím byl veden útok a čím byl útok odvrácen. Taktéž se posuzuje minulost aktéru, což může být společná minulost, například uzavření smlouvy o půjčce. Také se může jednat o minulosti útočníka, zda byl již trestně stíhán za trestný čin, nebo má pověst agresora a impulsivního jedince. Soudy přihlížejí ke skutečnosti, pokud obránce varuje útočníka před použitím obranného prostředku, pokud nezanechá svého agresivního jednání. Taktéž se přihlíží k obranné reakci, pokud není úmyslně cílená vůči letálním místům na těle, tedy životu ohrožující. Soudy přihlížejí i k časové tísní při rozhodování obránce, měly by se vžít do situace, v níž se nacházel obránce a z tohoto hlediska posuzovat přiměřenost. Analýza přiměřenosti byla zpracována ze soudních rozhodnutí, ke kterým se vyjádřil a hodnotil Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph. D. společně s jeho týmem.

Analýza ze společenského pohledu není jednoznačná. Obvykle bude záležet, o jaké společenské prostředí se bude jednat, nejčastěji to mohou být: školy, kostely, divadla, zábavy, kina atd. A každá ze společností bude na určitý typ obrany nahlížet jinak. Avšak v takovém prostředí se obvykle nestane žádný přehnaný útok, který by vyžadoval tvrdší obranu. Nejčastěji se jedná o jednání v opilosti, či drobnou krádež. Pro společenské pojetí přiměřenosti obrany neexistují žádné požadavky na přiměřenou obranu.

V analýze přiměřenosti z osobního pohledu bylo zjištěno, že obránce nemá čas přemýšlet, jak moc nepřiměřeně se může bránit. Snaží se co nejdříve přerušit útok a vyhnout se tak jakékoli újmě na zdraví. Často také nevěnuje pozornost okolí a útok se zjeví z „čistého nebe“. Pokud by se však částečně věnoval ději v okolí, mohl by být lépe připraven možnému útoku a zvýšil by tak své šance na úspěšné provedení obrany.

Při rozhovoru s právníkem byl upřesněn pojem způsob útoku, který vyjadřuje nejen způsob provedení útoku, ale i další okolnosti charakterizující posuzovanou událost: osoba útočníka, jeho vlastnosti a úmysl, které se při útoku projeví, použité zbraně, součinnost dalších osob doprovázejících útočníka, jakož i okolnosti, za nichž byl útok spáchán. Dále byl poskytnut právní názor na čtyři situace s charakterem nutné obrany, který se týkal způsobu hodnocení u soudu a co by případně mohlo být přítěží pro obránce.

Další částí kapitoly bylo dotazníkové šetření, které mělo zjistit povědomí široké veřejnosti o přiměřenosti obrany. Dotazník byl tvořen 9 situacemi, ve kterých měli respondenti rozhodnout, zda se dle jejich názoru jedná o obranu přiměřenou nebo nepřiměřenou. Dotazník byl řešen elektronickou formou a odpovědělo 97 dotázaných. Z dotazníku vyplynulo, že veřejnost nemá téměř žádné povědomí o podmínkách přiměřenosti obrany z právního hlediska.

6 PŘEHLED FOREM PŘIMĚŘENÉHO JEDNÁNÍ

Kapitola představuje obecný obraz přiměřeného jednání při vzniku obranné situace. Avšak tento přehled je pouze teoretický, v praxi bude vždy záviset na více okolnostech a hlavně na právním názoru soudce, který se může lišit od názorů ostatních soudců.

Tabulka 1: přehled forem přiměřeného jednání

Způsob útoku:	Způsob provedení obrany:
Útočník dal obránci dvě facky.	Obránce může útočníka udeřit pěstí.
Útočník udeří pěstí obránce.	Obránce může útočníka také udeřit pěstí a například ho ještě shodit na zem.
Útočník škrtí obránce.	Obránce může použít sérii několika úderů a kopů k vyproštění se ze škrcení.
Útočník použil sérii úderů a kopů na obránce.	Obránce může použít také sérii kopů a úderů a navíc shodit útočníka a použít páku k zamezení dalšího útoku.
Útočník napadá obránce s teleskopickým obuškem.	Obránce může využít jakéhokoli předmětu, avšak bude záležet, jaký bude následek obrany.
Útočník útočí na obránce nožem.	Obránce také může využít jakéhokoli předmětu, ale bude záležet jaký následek způsobí útočníkovi vzhledem k charakteru útoku.

Z tabulky přehledu forem přiměřeného jednání vyplývá, že obrana musí být vždy silnější než útok, aby došlo k překonání přímo hrozícího útoku na zájem chráněný zákonem. Konkrétní tabulka je pouze teoretická a realita může být zcela jiná. Jde pouze o poukázání na nepřiměřenost obrany mezi útokem a obranou, která však ještě není zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Obránce může k obraně využít jakéhokoli předmětu, ale bude záležet na následku, který bude způsoben útočníkovi.

ZÁVĚR

Diplomová práce je zaměřena na problematiku podmínek přiměřenosti obrany. A to nejen z pohledu právního, ale také z pohledu společenského a pohledu osobního.

První kapitola teoretické části popisuje osobu útočníka a obránce. Útočník je osoba, která protiprávně útočí na zájem, který je jinak chráněn zákonem. Do role útočníka se může dostat i obránce, pokud vybočí z mezí nutné obrany, tj. *exces*. Opakem útočníka je obránce, který odvrací útok, zapříčiněný útokem útočníka. Obránce se vždy musí zachovat tak, aby útok nemohl pokračovat (např. zadržet útočníka), nebo aby útok nepokračoval (např. utéci). Také je definován pojem přiměřenost obrany, který zcela nevystihuje situaci. Aby byla obrana úspěšná, musí být vždy silnější než útok. Proto se v diplomové práci používá slovní spojení míra nepřiměřenosti. Z hlediska *excesu* z nutné obrany se rozlišují tři druhy: extenzivní, intenzivní a putativní obrana. Z hlediska práva se přiměřenost obrany dotýká zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku a to hlavně § 28 krajní nouze a § 29 nutné obrany. A další zákon, který upravuje přiměřenost obrany je zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

V druhé kapitole jsou rozebrány zdroje informací, které jsou nabízeny z hlediska obrany. Pro obranu a obranné situace nejsou adekvátní zdroje informací, obvykle se jedná o informace z médií, kde jsou nejčastěji recenzovány špatně provedené obranné situace, nebo situace hodně výrazné. Zprávy jsou veřejnosti předkládány tak, aby byla obrana přiměřená, a aby se lidé raději nebránili a přenechali to policii, z čehož vyplývá trend uvést obránce do pasivity. Obrana má však smysl, pokud bude člověk připraven, sníží tak šanci na vznik obranné situace. A pokud již vznikne, je větší pravděpodobnost úspěchu pro připraveného jedince. Další problém v ČR je zakotven v právní nejistotě, jelikož soudce má svůj vlastní právní názor a může volně nakládat s důkazy než jiný soudce. Právní systém také vyžaduje po obránci přehnané nároky. Při vzniku obranné situace musí obránce vyhodnotit několik faktorů: fyzické proporce útočníka, obranné prostředky, techniku provedení obrany, samotnou intenzitu obrany a motiv. Všechny tyto faktory by měl vyhodnotit během 3 vteřin, což je obvyklá délka trvání obranné situace. Aby byl obránce schopen faktory vyhodnotit, musel by mít desítky let zkušeností v obraně. Oproti policistům, kteří jsou cvičeni, trénováni a chráněni zákonem o Policii České republiky je laická veřejnost tlačena do nesplnitelných podmínek z pohledu právního systému.

Třetí kapitola ukazuje názorné tři způsoby útoku: útok na zdraví a život, situační přeřepad a pokus o loupež. Při útoku na život obránce může teoreticky využít jakéhokoli

předmětu nebo zbraně, aby zachránil svůj vlastní život. Vše se ale odvíjí od situace, každá situace je jiná. V nejextrémnějším případě může obránce útočnicka i usmrtit. Z hlediska práva bude záležet na více faktorech, ale v daný okamžik útoku bude hlavní se ubránit, za jakýchkoliv podmínek. Při situačním přepadu způsob obrany musí vyplynout z charakteru útoku, jak bude útočník jednat a jak na to odpoví obránce. I zde platí, že obrana musí být silnější než útok, aby byla úspěšná.

Praktická část diplomové práce analyzuje podmínky přiměřenosti obrany. Při analýze z právního hlediska bylo zjištěno, že soudy kladou důraz na několik skutečností a faktorů, které musí být posouzeny, aby byla zajištěna co největší podobnost či shodnost s výkladem zákona. Která následně může vést ke spravedlnosti. Při soudním procesu se porovnávají fyzické proporce obránce a útočnicka, což zahrnuje vzájemnou fyzickou konstituci, věkový rozdíl, znalost bojových umění apod. Dále je nahlíženo na psychický stav obou aktérů, zdali například netrpí nějakou mentální poruchou. Dalším faktorem je prostředí, ve kterém se obranná situace odehraje. Je rozdíl, pokud se incident stane v kavárně, nebo na odlehlém místě. S tím spjato se posuzuje doba incidentu, útok mohl být během dne, ale také více zákeřný pod rouškou tmy. Velmi důležitý faktor je aktivita útočnicka a obránce, tj. kdo byl iniciátor konfliktu, čím byl veden útok a čím byl útok odvrácen. Taktéž se posuzuje minulost aktéru, což může být společná minulost, například uzavření smlouvy o půjčce. Také se může jednat o minulosti útočnicka, zda byl již trestně stíhán za trestný čin, nebo má pověst agresora a impulsivního jedince. Soudy přihlížejí ke skutečnosti, pokud obránce varuje útočnicka před použitím obranného prostředku, pokud nezanechá svého agresivního jednání. Taktéž se přihlíží k obranné reakci, pokud není úmyslně cílená vůči letálním místům na těle, tedy životu ohrožující. Soudy přihlížejí i k časové tísní při rozhodování obránce, měly by se vžít do situace, v níž se nacházel obránce a z tohoto hlediska posuzovat přiměřenost. Analýza přiměřenosti byla zpracována ze soudních rozhodnutí, ke kterým se vyjádřil a hodnotil Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph. D. společně s jeho týmem.

Analýza ze společenského pohledu není jednoznačná. Záleží, v jakém společenském prostředí se obranná situace stane, nejčastěji to mohou být: školy, kostely, divadla, zábavy, kina atd. Každá společnost bude na určitý tip obrany nahlížet jinak. Avšak v takových prostředí se nestává žádný přehnaný útok, který by vyžadoval tvrdší obranu. Nejčastěji jde o chování v opilosti, nebo drobnou krádež.

Při analýze z osobního pohledu bylo zjištěno, že obránce nemá čas přemýšlet, jak moc nepřiměřeně se může bránit. Snaží se co nejdříve přerušit útok a vyhnout se tak jakékoli

újmě na zdraví. Často také nevěnuje pozornost okolí a útok se zjeví z „čistého nebe“. Pokud by se však částečně věnoval ději v okolí, mohl by být lépe připraven možnému útoku a zvýšil by tak své šance na úspěšné provedení obrany.

Během rozhovoru s právníkem byl upřesněn pojem způsob útoku, který vyjadřuje nejen způsob provedení útoku, ale i další okolnosti charakterizující posuzovanou událost. Což mohou být: osoba útočnicka, jeho vlastnosti a úmysl, které se při útoku projeví, použité zbraně, součinnost dalších osob doprovázejících útočnicka, jakož i okolnosti, za nichž byl útok spáchán. Byl mi také poskytnut právní názor na čtyři situace s charakterem nutné obrany, který se týkal hodnocení u soudu a případné přitěžující okolnosti pro obránce.

Pro diplomovou práci byl vytvořen dotazník, který měl zjistit povědomí široké veřejnosti o přiměřenosti obrany. Dotazník byl tvořen 9 situacemi, ve kterých měli respondenti rozhodnout, zda se dle jejich názoru jedná o obranu přiměřenou nebo nepřiměřenou. Dotazník byl řešen elektronickou formou a odpovědělo 97 dotázaných. Z dotazníku vyplynulo, že veřejnost nemá téměř žádné povědomí o podmínkách přiměřenosti obrany z právního hlediska.

Poslední kapitola praktické části je tvořena přehledem forem přiměřeného jednání, z kterého vyplývá, že obrana musí být vždy silnější než útok, aby došlo k překonání přímo hrozícího útoku na zájem chráněný zákonem. Konkrétní tabulka je pouze teoretická a realita může být zcela jiná. Jde pouze o poukázání na nepřiměřenost obrany mezi útokem a obranou, která však ještě není zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Obránce může k obraně využít jakéhokoli předmětu, ale bude záležet na následku, který bude způsoben útočnickovi.

Uvedené informace by měly sloužit pro získání lepšího přehledu o obránci a útočnickovi a celkové problematice podmínek přiměřenosti obrany.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] MALÁNÍK, Zdeněk. Charakteristika útočníka a obránce: Jejich role v sebeobraně situaci. 1. Brno: Vlastní vydání, 2017, 1, 36 s.
- [2] Problematika nutné obrany. *Právnícké fórum* [online]. 2006 [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d9882v12755-k-problematice-nutne-obrany/>
- [3] Základy osobní sebeobraně. *Is.muni.cz* [online]. 2012 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/fsp/ps11/sebeob/web/pics/meze.png>
- [4] Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2009 [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5405>
- [5] JANČÍK Miloslav. Právní souvislosti profesní obrany. LUKÁŠ, Luděk. Bezpečnostní technologie, systémy a management I: Teorie a praxe ochrany majetku a fyzické bezpečnosti. Zlín: Radim Bačuvčík - VeRBuM, 2015, 260-271. ISBN 978-80-87500-05-7.
- [6] ŠÁMAL, Pavel, Filip ŠČERBA a Milan VICHLENDÁ. Trestní právo hmotné: aktuální problémy vzniku, výskytu a působení zločineckých gangů a mafií a boj proti nim. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7478-616-7
- [7] Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2012 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=24084>
- [8] MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013-. Komentátor. ISBN 978-80-87576-73-1.
- [9] JANČÍK Miloslav a Jiří SVOBODA. Zadržení v podmínkách PKB z hlediska legislativy. LUKÁŠ, Luděk. Bezpečnostní technologie, systémy a management IV: Teorie a praxe ochrany majetku a fyzické bezpečnosti. 1. Zlín: Radim Bačuvčík - VeRBuM, 2014, 217 - 225. ISBN 978-80-87500-57-6.
- [10] POZOR: Dívku (19) přepadli, ta se chtěla bránit, dopadla ještě hůř!. *Tn.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/pozor-divku-19-prepadli-ta-se-chtela-branit-dopadla-jeste-hur.html>

- [11] Nejdřív chtěl peníze, pak agresor mladíkovi prořízl tvář nožem. *Idnes.cz* [online]. 2014 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: http://budejovice.idnes.cz/utocnik-muze-bodnul-do-tvare-dgx-/budejovice-zpravy.aspx?c=A140311_090110_budejovice-zpravy_mrl
- [12] Mladého lupiče hnala prodavačka ven s baseballovou pálkou. *Novinky.cz* [online]. 2013 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/292332-mladeho-lupice-hnala-prodavacka-ven-s-baseballovou-palkou.html>
- [13] Ukrajinec (25) na pražské zastávce brutálně zmlátil seniora (70). Lidé ho zadrželi. *Blesk.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-krimi/464516/ukrajinec-25-na-prazske-zastavce-brutalne-zmlatil-seniora-70-lide-ho-zadrzeli.html>
- [14] Video střelby v Kutné Hoře: Muž tasil pistoli proti soupeři a vystřelil. *Tn.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/hadka-na-nadrazi-v-kutne-hore-skoncila-strelbou.html>
- [15] Zloděj v domě. *Večerníkpřv* [online]. 2012 [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: <http://www.vecernikpv.cz/co-se-stalo/z-regionu/1427-zlodej-se-ve-smrzickem-dome-napakoval>
- [16] Assault. *TNTlaw* [online]. [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: <https://tntlw.ca/assault-1/>
- [17] Loupežné přepadení. *TNcz* [online]. [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/tema/12655-loupezne-prepadeni>
- [18] Přepadení. *SECURITYmagazin* [online]. 2016 [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: <http://www.securitymagazin.cz/zpravy/stern-vrah-freiburske-studentky-byl-uz-predtim-trestan-v-recku-za-prepadeni-s-tezkym-ublizenim-na-zdravi-1404054114.html>
- [19] Somatotype. *Myfitnessroad* [online]. 2007 [cit. 2017-05-13]. Dostupné z: <https://www.myfitnessroad.com/somatotype/>
- [20] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 9. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1085/2005. *Nejvyšší soud* [online]. 2005 [cit. 13. 5. 2017]. Dostupné z: <http://download.zakony.cz/soudni-rozhodnuti/nejvyssi-soud/2005/901/judikat-ns-5-Tdo-1085-2005-GNS2005062/>

- [21] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 5 Tdo 162/2007. *Nejvyšší soud* [online]. 2007 [cit. 13. 5. 2017]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/5Tdo162/2007>
- [22] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 2. 2006, sp. zn. 6 Tdo 1594/2005. *Nejvyšší soud* [online]. 2006 [cit. 13. 5. 2017]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/6Tdo1594/2005>
- [23] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. 6 Tdo 464/2014. *Nejvyšší soud* [online]. 2014 [cit. 13. 5. 2017]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/6Tdo464/2014>
- [24] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2010, sp. zn. 5 Tdo 1498/2009. *Nejvyšší soud* [online]. 2010 [cit. 13. 5. 2017]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/intenzita-utoku-62246.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR Česká republika

PČR Policie České republiky

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: meze nutné obrany [3].....	13
Obrázek 2: požadavky na obránce	24
Obrázek 3: ilustrační obrázek zloděje vkrádajícího se do domu [15].....	27
Obrázek 4: ilustrační obrázek více útočníků [16].....	28
Obrázek 5: ilustrační obrázek zloděje při přepadení [17].....	29
Obrázek 6: ilustrační obrázek přepadení v podchodu [18].....	30
Obrázek 7: příklad fyzické proporce obránce a útočníka [19].....	34

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: přehled forem přiměřeného jednání.....	52
---	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: otázka č. 1	40
Graf 2: otázka č. 2	41
Graf 3: otázka č. 3	42
Graf 4: otázka č. 4	43
Graf 5: otázka č. 5	44
Graf 6: otázka č. 6	45
Graf 7: otázka č. 7	46
Graf 8: otázka č. 8	47
Graf 9: otázka č. 9	48

SEZNAM PŘÍLOH

P I Soudní rozhodnutí 5 Tdo 162/2007

P II Soudní rozhodnutí 6 Tdo 1594/2005

PŘÍLOHA P I: SOUDNÍ ROZHODNUTÍ 5 TDO 162/2007

5 Tdo 162/2007

Datum rozhodnutí: 28.02.2007

Dotčené předpisy: § 13 tr. zák.

<http://kraken.slv.cz/5Tdo162/2007>

5 Tdo 162/2007

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v neveřejném zasedání konaném dne 28. února 2007 o dovolání, které podal obviněný M. M., proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 6 To 197/2006, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 33 T 166/2005, t a k t o :

Z podnětu dovolání obviněného M. M. se podle § 265k odst. 1 tr. řádu z r u š u j e rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 6 To 197/2006, v celém rozsahu.

Podle § 265k odst. 2 tr. řádu se zrušují také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

Podle § 265l odst. 1 tr. řádu s e p ř i k a z u j e Městskému soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

O d ů v o d n ě n í :

Obviněný M. M. byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 15. 3. 2006, sp. zn. 33 T 166/2005, uznán vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák., kterého se dopustil jednáním popsáním ve výroku o vině v citovaném rozsudku.

Za tento trestný čin byl obviněný M. M. podle § 222 odst. 1 tr. zák. odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 3 roky, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 2 písm. c) tr. zák. zařazen do věznice s ostrahou. Současně bylo podle § 228 odst. 1 tr. řádu rozhodnuto o povinnosti obviněného zaplatit na náhradě škody zdravotní pojišťovně částku ve výši 175 816,50 Kč. Poškozený L. P. byl podle § 229 odst. 2 tr. řádu odkázán se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

K odvolání obviněného M. M. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 6 To 197/2006, podle § 258 odst. 1 písm. b), d) tr. řádu zrušil citovaný rozsudek soudu prvního stupně v celém rozsahu a podle § 259 odst. 3 písm. b) tr. řádu znovu rozhodl tak, že obviněného uznal vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák., kterého se dopustil tím, že dne 16. 5. 2005 kolem 18.00 hod. v zahradní chatce po předchozí slovní rozepři a vzájemném fyzickém napadání, v důsledku kterého obviněný upadl na podlahu, ho nad ním ležící poškozený L. P., uchopil do tzv. kravaty, přičemž obviněný ve snaze uvolnit se z tohoto sevření zvolil nepřiměřený způsob obrany tím, že bodl poškozeného kuchyňským nožem do oblasti břicha. Tímto jednáním obviněný způsobil poškozenému bodné poranění v levém nadbřišku, které proniklo břišní stěnou do břišní dutiny a levého jaterního laloku, kde bodný kanál v délce 8 cm probíhal z břišní dutiny bránicí vpravo. Uvedené zranění přitom postihlo jaterní lalok, vedlo ke zhmoždění jaterní tkáně a způsobilo poškozenému rozsáhlé krvácení, které vyžadovalo hospitalizaci ve Fakultní nemocnici, operaci břicha a hrudníku s předpokládanou pracovní neschopností poškozeného v trvání 6 až 8 týdnů.

Za zmíněný trestný čin byl obviněný M. M. odsouzen citovaným rozsudkem odvolacího soudu podle § 224 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání 2 roky, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 2 písm. b) tr. zák. zařazen do věznice s dozorem. Týmž rozsudkem bylo podle § 228 odst. 1 tr. řádu rozhodnuto o povinnosti obviněného zaplatit na náhradě škody zdravotní pojišťovně částku ve výši 175 816,50 Kč. Současně byl poškozený L. P. podle § 229 odst. 1 tr. řádu odkázán se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Obviněný M. M. podal prostřednictvím svého obhájce dne 24. 7. 2006 proti všem výrokům citovaného rozsudku Městského soudu v Praze dovolání, které opřel o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu. Podle názoru obviněného odvolací soud neučinil v posuzované trestní věci dostatečná skutková zjištění, která by svědčila o nedostatku podmínek nutné obrany obsažených v § 13 tr. zák. S poukazem na judikaturu Nejvyššího soudu obviněný uvádí, že ze skutkové věty uvedené ve výroku o vině v napadeném rozsudku není možné dovodit nesplnění podmínek nutné obrany ve smyslu citovaného ustanovení trestního zákona. Jak dále obviněný v této souvislosti namítá, z odůvodnění rozsudků soudů obou stupňů nevyplývají žádné skutečnosti, z nichž by bylo možno usuzovat na nepřiměřenost obrany obviněného proti útoku poškozeného.

Obviněný M. M. je rovněž přesvědčen, že v popisu skutkové věty ve výroku o vině v rozsudku odvolacího soudu není zahrnut znak subjektivní stránky trestného činu, jehož spácháním byl uznán vinným. Podle obviněného se popis skutku neopírá o dostatečná skutková zjištění a taktéž v odůvodnění napadeného rozsudku nejsou blíže rozvedeny úvahy o formě zavinění. Obviněný poukazuje na to, že se sice v odůvodnění napadeného rozsudku odvolací soud zabýval otázkou vybočení z mezí nutné obrany, ale tyto úvahy se podle názoru obviněného nedotýkají posouzení subjektivní stránky, nýbrž směřují toliko do oblasti hodnocení objektivní stránky.

Proto obviněný M. M. navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 6 To 197/2006, a aby ho zprostil obžaloby v celém rozsahu, anebo aby po zrušení napadeného rozsudku přikázal věc tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí.

Nejvyšší státní zástupkyně se vyjádřila k dovolání obviněného M. M. prostřednictvím státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství. Podle jeho názoru dovolací námitky obviněného nenaplnují jím uplatněný dovolací důvod. Jak totiž uvádí státní zástupce, pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu nelze podřadit ty námitky obviněného, které zaměřil proti rozsahu skutkového zjištění učiněného soudy obou stupňů. Dále státní zástupce považuje za nepřipustné takové námitky, kterými obviněný vytýká soudu druhého stupně vady v odůvodnění jeho rozhodnutí. Jestliže obviněný ve svém dovolání namítá, že jednal v nutné obraně, jde podle státního zástupce o námitky nedůvodné. V této souvislosti pak státní zástupce připomíná, že soudy nižších stupňů dospěly k odlišným skutkovým zjištěním, na základě kterých spatřovaly v jednání obviněného tzv. exces z nutné obrany. Státní zástupce je však toho názoru, že v posuzované věci nebyla splněna ani základní podmínka pro úvahy o nutné obraně, neboť mezi obviněným a poškozeným došlo k vzájemnému střetu, který trval až do okamžiku, než obviněný vyvolal protiprávní následek.

Závěrem svého vyjádření státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. řádu odmítl dovolání obviněného M. M. jako zjevně neopodstatněné.

Nejvyšší soud jako soud dovolací zjistil, že obviněný M. M. podal dovolání jako oprávněná osoba [§ 265d odst. 1 písm. b) tr. řádu], učinil tak prostřednictvím svého obhájce (§ 265d odst. 2 tr. řádu), včas a na správném místě (§ 265e tr. řádu), dovolání směřuje proti rozhodnutí, proti němuž je dovolání obecně přípustné [§ 265a odst. 2 písm. a) tr. řádu], a podané dovolání obsahuje stanovené náležitosti (§ 265f odst. 1 tr. řádu).

Obviněný M. M. opírá své dovolání o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, tedy že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Protože dovolací námitky obviněného zčásti odpovídají tomuto dovolacímu důvodu, Nejvyšší soud v rozsahu uvedeném v § 265i odst. 3 a 4 tr. řádu přezkoumal zákonnost a odůvodněnost napadeného rozsudku Městského soudu v Praze, jakož i řízení předcházející tomuto rozhodnutí. Po přezkoumání dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání obviněného je částečně důvodné.

Obviněný M. M. nesouhlasí ve svém dovolání se skutkovými zjištěními, která ve věci učinily soudy nižších stupňů ve vztahu ke splnění podmínek nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák. Jak obviněný současně poznamenává, z popisu skutku uvedeného ve výroku o vině v rozsudku odvolacího soudu nelze vyvodit, že jeho jednání vybočilo z mezí nutné obrany, a odvolací soud v tomto směru nerozvedl své úvahy ani v odůvodnění napadeného rozsudku.

Nejvyšší soud především uvádí, že nemohl přihlížet k těm dovolacím námitkám obviněného M. M., které obviněný zaměřil proti skutkovým zjištěním odvolacího soudu. Námitka založená na tvrzení o neúplnosti či nesprávnosti skutkových zjištění totiž nespadá pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, protože ani případné nedostatky v uvedených směrech nemají charakter vady spočívající v nesprávném právním posouzení skutku ani v jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Podobný závěr platí, pokud obviněný M. M. vytýká odvolacímu soudu, že odůvodnění napadeného rozsudku neobsahuje úvahy, kterými se odvolací soud řídil při hodnocení podmínek nutné obrany. Ani tuto námitku obviněného nelze podřadit pod uplatněný dovolací důvod a Nejvyšší soud k ní nemohl přihlížet, neboť podle § 265a odst. 4 tr. řádu dovolání nelze podat jen proti odůvodnění rozhodnutí ve věci samé.

Pokud jde však o námitku obviněného M. M., podle níž z popisu skutku nelze dovodit nesplnění předpokladů pro uplatnění nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák. ani subjektivní stránku trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák., je třeba jí podle odvolacího soudu přisvědčit.

K problematice nutné obrany Nejvyšší soud především připomíná následující skutečnosti, které vyplývají z ustanovení § 13 tr. zák. a z jeho ustáleného výkladu v soudní praxi. Za nutnou obranu lze považovat čin jinak trestný, jímž někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útokem na zájem chráněný trestním zákonem. Takový čin by za jiných okolností naplnil zákonné znaky některé skutkové podstaty trestného činu uvedené ve zvláštní části trestního

zákona. Za nutnou obranu však nelze považovat obranné jednání, které je zcela zjevně nepřiměřené způsobu útoku. Jinými slovy k tomu, aby bylo možné v konkrétním případě uvažovat o nutné obraně, a tedy i o vyloučení trestnosti činu osoby, jež odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, je třeba splnit dva základní předpoklady obsažené v ustanovení § 13 tr. zák. Podle prvního z nich musí jít o útok na zájem chráněný trestním zákonem, který v době obranného jednání přímo hrozí nebo trvá. Za zájem chráněný trestním zákonem se obecně považují společenské vztahy a hodnoty uvedené zejména v § 1 tr. zák. Konkrétní chráněný zájem je pak blíže promítnut do skutkové podstaty příslušného trestného činu, jehož spáchání ze strany útočnicka hrozilo, a to v podobě objektu jako zákonného znaku takového trestného činu. Pokud jde o bezprostřední hrozbu nebo trvání útoku, Nejvyšší soud k tomu připomíná, že buď je zde důvodný předpoklad útoku následujícího bezprostředně za hrozbou, anebo útok již započal a stále probíhá. Útok tedy ještě nesmí být ukončen ani krátkodobě přerušen, protože nutnou obranu lze použít proti útočnickovi jen do doby, pokud trvá útok na zájem chráněný trestním zákonem. O nutné obraně tudíž nelze uvažovat za situace, kdy útok ještě bezprostředně nehrozí ani nezačal nebo pokud je útok již dokončen; nestačí ovšem, jestliže útočník (tj. pachatel určitého trestného činu) již dokonal některý trestný čin, tj. naplnil všechny zákonné znaky jeho skutkové podstaty, pokud útok nadále trvá.

Druhým předpokladem, který musí být současně splněn při závěru o existenci nutné obrany, je zákonný požadavek, aby obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. K tomu Nejvyšší soud připomíná, že pojem způsob útoku v sobě zahrnuje nejen způsob provedení útoku, nýbrž i osobu útočnicka, jeho úmysl a vlastnosti, prostředky použité k tomuto útoku apod. (srov. Šámal P., Púry F., Rizman S. Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 124). Jak vyplývá z ustanovení § 13 věty druhé tr. zák. (viz slovní spojení zcela zjevně), o nutnou obranu nejde v případech, když nepoměr mezi intenzitou útoku a mírou reakce na něj (obranou) je naprosto výrazný. To však neznamená, že mezi útokem a obranou musí existovat proporcionalita, tj. nevyžaduje se, aby intenzitě použitého útoku odpovídala i míra intenzity obrany (srov. rozhodnutí pod č. II/1965, s. 28 Sb. rozh. tr). Obrana by totiž měla být důraznější už jen z toho důvodu, aby došlo k překonání přímo hrozícího či trvajícího útoku na zájem chráněný trestním zákonem. Posouzení, kdy je obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, ovšem vždy závisí na okolnostech konkrétního případu. O zcela zjevně nepřiměřené obraně lze tak uvažovat především za situace, kdy obránce použije proti útočnickovi takové prostředky a tím

způsobem, že to zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá okolnostem charakterizujícím způsob útoku (srov. přiměřeně rozhodnutí pod č. 41/1980 Sb. rozh. tr.). Při posuzování přiměřenosti obrany musí být dále zjištěno i to, jaké fyzické konstituce byli útočník a obránce, jaký byl mezi nimi věkový rozdíl, zda jde o útočníka, který je znám svou agresivitou apod. (srov. rozhodnutí pod č. 49/1970 Sb. rozh. tr.). Obrana je zcela zjevně nepřiměřená útoku, pokud podle poznatků a úsudku bránící se osoby, k jejíž psychickému stavu vyvolanému útokem je třeba rovněž přihlížet, není potřebná k odvrácení útoku, a kromě toho též tehdy, je-li obrana zcela neúměrná intenzitě a významu útoku.

Jestliže nebyly zcela splněny všechny shora uvedené předpoklady k beztrestnosti obranného jednání, jde o vybočení z mezí nutné obrany (tzv. exces). Nejvyšší soud připomíná, že exces se v praxi může projevit buď jako zcela zjevná nepřiměřenost obranného zákroku vůči způsobu útoku (tzv. exces intenzivní), anebo tak, že obrana nebyla provedena v době, kdy útok přímo hrozil nebo trval (tzv. exces extenzivní). O nutné obraně ovšem nelze uvažovat např. ani za situace, kdy dvě osoby od počátku konfliktu na sebe navzájem fyzicky útočí, protože pro jednání v nutné obraně je rozhodující iniciativa útočníka na počátku konfliktu. V tomto směru proto není vyloučena trestní odpovědnost obou vzájemně útočících osob za některý z trestných činů, jehož skutková podstata je uvedena ve zvláštní části trestního zákona, zejména trestných činů proti životu a zdraví.

Jak vyplývá v posuzované věci z popisu skutku obsaženého ve výroku o vině v napadeném rozsudku, podle názoru odvolacího soudu obviněný M. M. zvolil nepřiměřený způsob obrany. Toto skutkové zjištění dále odvolací soud odůvodnil mimo jiné tak (viz str. 7 jeho rozsudku), že obviněný měl možnost vymanit se ze sevření poškozeného méně razantním způsobem, a proto se jednalo o tzv. intenzivní exces z mezí nutné obrany. K tomu Nejvyšší soud především zdůrazňuje, že uvedené závěry ani ve spojení s dalším obsahem napadeného rozsudku jednak nevylučují nutnou obranu v jednání obviněného a jednak neposkytují spolehlivý podklad pro právní závěr o jeho vině trestným činem ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák.

Pokud jde o splnění podmínek nutné obrany, skutkové zjištění Městského soudu v Praze v napadeném rozsudku, podle něhož obviněný M. M. zvolil nepřiměřený způsob obrany, nestačí k tomu, aby byla nutná obrana vyloučena vzhledem k tomu, že je zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku ve smyslu § 13 věty druhé tr. zák. Jak již bylo výše vyloženo, o nutno obranu nejde jen tehdy, když čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku. Pouhá

nepřiměřenost jednání obránce zde tedy nestačí, nejde-li o nepřiměřenost (vůči způsobu útoku) zcela zjevnou, a to z hlediska obránce. Odvolací soud však ve svém rozsudku neuvádí, z jakých okolností usuzuje, že obrana obviněného M. M. za použití nože proti útoku poškozeného L. P. byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku poškozeného vůči obviněnému, z čeho mohl obviněný usuzovat na tuto zcela zjevnou nepřiměřenost a jaká obrana by byla ještě přiměřená, resp. nikoli zcela zjevně nepřiměřená. Přitom samotná skutečnost, že obránce použil zbraně proti neozbrojenému útočníkovi, ještě neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku (viz rozhodnutí pod č. 47/1995 Sb. rozh. tr.). Navíc skutkové závěry odvolacího soudu v posuzované věci neposkytují spolehlivý podklad ani pro zjištění, jaký byl vlastně způsob útoku ze strany poškozeného L. P., vůči němuž se bránil obviněný M. M. bodnutím nožem. Odvolací soud, stejně jako před ním již soud prvního stupně totiž použil k popisu útoku slovní spojení, podle něhož poškozený uchopil obviněného do tzv. kravaty, aniž soudy blíže vysvětlily, co zde rozumí poněkud hovorovým výrazem kravata a v čem takové uchopení spočívalo, protože rozhodně nejde o žádný obecně známý pojem charakterizující určitý, nezaměnitelný způsob útoku. Ostatně obviněný správně vytkl uvedený nedostatek již v podaném odvolání, ovšem odvolací soud na něj nijak nereagoval a stejnou neurčitost převzal z rozsudku soudu prvního stupně.

Další pochybnosti v této souvislosti podle názoru Nejvyššího soudu vyvolává argument, jímž Městský soud v Praze v napadeném rozsudku odůvodnil vybočení obviněného M. M. z nutné obrany, tj. intenzivní exces, pokud uvedl, že obviněný měl reálnou možnost vymanit se ze sevření poškozeného méně razantním způsobem, než bylo bodnutí poškozeného nožem. Tím ovšem odvolací soud v rozporu se zákonem zužuje podmínky, za nichž lze jednat v nutné obraně, ačkoli předpokladem beztrestnosti činu provedeného v nutné obraně podle § 13 tr. zák. na rozdíl od krajní nouze podle § 14 tr. zák. není skutečnost, že útok bylo možno odvrátit jinak (viz rozhodnutí pod č. 47/1995 Sb. rozh. tr.). Jinak vyjádřeno, pro použití nutné obrany není podstatná tzv. subsidiarita, tj. nevyžaduje se, aby se obránce snažil vyhnout hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku nebo aby použil nejdříve mírnější způsoby obrany a jejich intenzitu případně stupňoval až podle způsobu útoku. Intenzivní exces z mezí nutné obrany tedy nelze spatřovat jen v tom, že napadený se útoku nevyhnul útekem, i když byl útek možný, anebo že nezvolil mírnější možnou obranu, pokud použitá (intenzivnější) obrana ještě nevybočila z mezí přiměřenosti, jak byly výše vyloženy (srov. rozhodnutí pod č. 19/1958 Sb. rozh. tr.). V trestní věci obviněného M. M. to pak znamená, že pokud odvolací

soud založil své úvahy o intenzivním excesu z nutné obrany zejména na požadavku subsidiarity (viz str. 7 napadeného rozsudku), jde o nesprávný právní závěr, který neodpovídá zákonným podmínkám nutné obrany podle § 13 tr. zák. Navíc odvolací soud zde ani neuvedl, jakým jiným mírnějším způsobem se mohl obviněný vymanit ze sevření poškozeného L. P., zejména když zde obviněný z jehož výpovědi soudy obou stupňů vycházely argumentoval svou obavou ze ztráty dechu a dřívějšími zdravotními problémy s dýchacími orgány, přičemž nůž použitý k obraně zcela nahodile našel pod postelí.

K subjektivní stránce skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák., jejíž naplnění obviněný M. M. ve svém dovolání rovněž zpochybnil, Nejvyšší soud považuje za nutné zdůraznit následující skutečnosti. V posuzované věci je závěr o existenci zavinění obviněného podmíněn především vyřešením výše uvedené otázky, totiž zda jednání obviněného vybočovalo z mezí nutné obrany či nikoli. Kdyby tomu tak bylo, musel by odvolací soud učinit jednoznačný závěr, zda se v konkrétním případě vztahovalo zavinění obviněného nejen ke znakům příslušné skutkové podstaty, nýbrž i k překročení mezí nutné obrany (k tzv. excesu). Jestliže by totiž zavinění zahrnovalo pouze jedno z výše uvedených hledisek, nelze podle Nejvyššího soudu uvažovat o trestní odpovědnosti obviněného, která je podmíněna jak zaviněným překročením mezí nutné obrany, tak zaviněným naplněním znaků skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák. Pokud ovšem pachatel překročil meze nutné obrany z nevědomé nedbalosti ve smyslu § 5 písm. b) tr. zák. (a tak by tomu bylo i v případě skutkového omylu pachatele ohledně splnění podmínek, zda obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku), nemohl by spáchat trestný čin z vědomé nedbalosti ve smyslu § 5 písm. a) tr. zák. V tomto směru vyvolává napadený rozsudek Městského soudu v Praze rovněž pochybnosti, protože se v jeho odůvodnění (str. 7 tohoto rozsudku) sice argumentuje omylem pachatele (obviněného) ohledně překročení mezí nutné obrany týkajících se její přiměřenosti, což ostatně vedlo odvolací soud ke změně právní kvalifikace stíhaného skutku z úmyslného trestného činu ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák. na nedbalostní trestný čin ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák., ale bez bližšího zdůvodnění na dalším místě (str. 8 rozsudku) odvolací soud konstatuje zavinění obviněného ve formě vědomé nedbalosti, aniž by se jakkoli vypořádal nejen s jejími podmínkami, ale i s formou zavinění ve vztahu k excesu z mezí nutné obrany. Jinak jsou však úvahy o zavinění trestného činu předčasné, protože se odvolací soud musí nejdříve vypořádat s tím, zda a případně proč obviněný vybočil z mezí nutné obrany a zda tak učinil zaviněně, jak již výše Nejvyšší soud podrobně rozvedl.

Nejvyšší soud se zabýval i tou částí dovolání obviněného M. M., v které obviněný napadá výroky o náhradě škody, aniž by ovšem své výhrady podpořil konkrétními argumenty. Vzhledem k tomu, že obviněný podal důvodně své dovolání proti výroku o vině, byl Nejvyšší soud povinen podle § 265i odst. 4 tr. řádu přezkoumat i další výroky, které mají ve výroku o vině svůj podklad. Takovým výrokem, který má svůj podklad ve výroku o vině, je rovněž jednak výrok podle § 228 odst. 1 tr. řádu o povinnosti obviněného nahradit škodu poškozenému zdravotní pojišťovně a jednak výrok podle § 229 odst. 1 tr. řádu, jímž byl poškozený L. P. odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních. Oba uvedené výroky bylo nutné zrušit již z důvodu zrušení výroku o vině, v kterém mají svůj podklad a ohledně něhož shledal Nejvyšší soud výše uvedené pochybnosti v otázce právního posouzení skutku ve vztahu k podmínkám nutné obrany. Proto by bylo předčasné činit závěry o správnosti výroků o náhradě škody, není-li zatím zřejmé, jak bude rozhodnuto o vině obviněného. Ten navíc ve svém dovolání výroky o náhradě škody nic konkrétního nevytkl.

Jestliže se tedy Městský soud v Praze nezabýval právním posouzením skutku, jehož spácháním byl obviněný M. M. uznán vinným, z hlediska splnění podmínek nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák. a zavinění ve vztahu k trestnému činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák., byl naplněn jím uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu. Po zjištění, že dovolání obviněného je v tomto směru opodstatněné, Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. řádu zrušil napadený rozsudek Městského soudu v Praze, přičemž podle § 265k odst. 2 tr. řádu zrušil také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušený rozsudek, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo jeho zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. řádu potom Nejvyšší soud přikázal Městskému soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Městský soud v Praze jako soud odvolací tak v naznačeném rozsahu opětovně projedná trestní věc obviněného M. M. a odstraní vady vytknuté tímto rozhodnutím Nejvyššího soudu. Přitom se především zaměří na zkoumání otázky, zda v posuzované věci byly splněny podmínky nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák. a za tímto účelem případně opatří další důkazy. Dospěle-li k závěru o překročení mezí nutné obrany, pak posoudí zejména existenci subjektivní stránky, jakož i ostatních zákonných znaků trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák. a znovu rozhodne o vině a trestu obviněného.

Podle § 265s odst. 1 tr. řádu je soud nižšího stupně v dalším řízení vázán právním názorem Nejvyššího soudu vysloveným v tomto dovolacím rozhodnutí a je povinen respektovat zákaz reformationis in peius (§ 265s odst. 2 tr. řádu).

Protože vady napadeného rozhodnutí zjištěné Nejvyšším soudem na podkladě dovolání obviněného M. M. nebylo možno odstranit v případném veřejném zasedání dovolacího soudu, bylo rozhodnuto o tomto dovolání podle § 265r odst. 1 písm. b) tr. řádu v neveřejném zasedání Nejvyššího soudu.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí o dovolání není s výjimkou obnovy řízení opravný prostředek přípustný (§ 265n tr. řádu).

V Brně dne 28. února 2007

Předseda senátu:

JUDr. František P ú r y

PŘÍLOHA P II: SOUDNÍ ROZHODNUTÍ 6 TDO 1594/2005

6 Tdo 1594/2005

Datum rozhodnutí: 23.02.2006

Dotčené předpisy:

6 Tdo 1594/2005

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v neveřejném zasedání konaném dne 23. února 2006 o dovolání, které podala nejvyšší státní zástupkyně v neprospěch obviněného V. K., proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. 8. 2005, sp. zn. 2 To 88/2005, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 1 T 9/2005, takto:

Podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. se dovolání o d m í t á.

O d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 15. 6. 2005, sp. zn. 1 T 9/2005, byl obviněný V. K. uznán vinným trestným činem vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zák., jehož se podle skutkových zjištění jmenovaného soudu dopustil tím, že dne 13. 1. 2005 kolem 19.15 hodin v B., na M. fyzicky napadl zavíracím nožem označeném na čepeli délky 7,5 cm nápisem Fox Rostfrei M. S., narozeného, bytem B., ul. D. (dále jen poškozený), a to nejméně šestkrát, čímž poškozenému způsobil v obličejové části při vnějším okraji levého oka vpich hloubky 0,5 cm, dále průbod levého ušního boltce a pokračující bodnořeznou ránu na krku hloubky 2,5 cm a pod ní další bodnou ránu délky 0,8 cm, v oblasti zad v bederní krajině bodnou ránu hloubky 5,8 cm a na hrudníku v jeho levé polovině 13 cm od středové čáry bodnou ránu hloubky asi 5 cm a konečně v téže oblasti 5,5 cm od středové čáry bodnou ránu hloubky asi 6 cm, přičemž posledně jmenovanou ranou obžalovaný zasáhl osrdečník a přední stěnu levé komory srdeční, což se stalo přes neprodleně poskytnutou odbornou lékařskou pomoc ve 20.30 hodin příčinou smrti poškozeného. Za to byl podle § 219 odst. 1 tr. zák. odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání jedenácti roků, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 2 písm. d) tr. zák. zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou. Podle § 55 odst. 1

písm. a) tr. zák. mu byl dále uložen trest propadnutí věci, a to zavíracího nože označeného na čepeli délky 7,5 cm nápisem Fox Rostfrei .

O odvolání, které proti tomuto rozsudku podal obviněný V. K., rozhodl ve druhém stupni Vrchní soud v Olomouci. Rozsudkem ze dne 30. 8. 2005, sp. zn. 2 To 88/2005, napadený rozsudek podle § 258 odst. 1 písm. b), d) tr. ř. zrušil a podle § 259 odst. 3 tr. ř. nově rozhodl tak, že obviněného V. K. podle § 226 písm. b) tr. ř. zprostil obžaloby Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 18. 4. 2005, č. j. 3 KZv 1/2005-258, pro skutek spočívající v tom, že v B. dne 13. 1. 2005 kolem 19.15 hod. na M. n., v úmyslu usmrtit, fyzicky napadl zavíracím nožem označeném na čepeli FOX ROSTFREI poškozeného M. S., nar., bytem B., ul. D., a to čtyřikrát do horní části levé poloviny krku v oblasti levého kývače pod a za úponem ušního boltce, dvakrát do levé části hrudníku a jednou do pravé poloviny zad a mj. zasáhl osrdečník a přední stěnu levé komory srdeční, bránici a žaludek, přičemž poškozený na následky zranění po převozu do nemocnice a poskytnuté odborné pomoci ve 20.30 hod. zemřel , v němž obžaloba spatřovala naplnění zákonných znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zák., neboť v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem.

Proti citovanému rozsudku Vrchního soudu v Olomouci (zprošťujícímu výroku) podala nejvyšší státní zástupkyně v neprospěch obviněného V. K. dovolání, přičemž uplatnila dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Poté, co zrekapitulovala dosavadní průběh řízení a podrobně zmínila závěry soudu druhého stupně uvedené v odůvodnění napadeného rozsudku, vyjádřila přesvědčení, že odvolací soud nepostupoval důsledně podle zákona, protože rozhodnutí, kterým obviněného V. K. z důvodu vylučujícího trestnost zakotveného v ustanovení § 13 tr. zák. podle § 226 písm. b) tr. ř. zprostil obžaloby podané státním zástupcem Krajského státního zastupitelství v Brně pro jednání popsané ve zprošťujícím výroku, spočívá na nesprávném právním posouzení skutku, což je dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Nejvyšší státní zástupkyně konstatovala, že nutnou obranou se rozumí odražení protiprávního bezprostředně hrozícího nebo trvajících útoku na zájmy chráněné trestním zákonem, jež by jinak bylo trestným činem. Podle platného ustanovení § 13 tr. zák. nutná obrana předpokládá:

- a) odražení přímo hrozícího či trvajících útoku na zájem chráněný zákonem
- b) obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

K bodu a) - odražení útoku - uvedla, že obrana musí směřovat proti útočníkovi (proti všem útočníkům), přičemž útok znamená ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, jež je vyvoláno protiprávním konáním, výjimečně i opomenutím. Poté podrobně vyložila obsah pojmů útok a zájem chráněný zákonem a v návaznosti na to poznamenala, že shodné či obdobné úvahy ohledně podmínky nutné obrany podle § 13 tr. zák. spočívající v odražení přímo hrozícího a trvajících útoku na zájem chráněný zákonem obsahuje i rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 2 To 88/2005 ze dne 30. 8. 2005, přičemž není pochyb, že tato podmínka byla v případě jednání obviněného V. K. splněna, a to včetně toho, že v roli útočníka byl poškozený M. S., který fyzický kontakt s obviněným V. K. začal.

Dále však nejvyšší státní zástupkyně zdůraznila, že z hlediska existence další nezbytné podmínky pro závěr, že obviněný V. K. jednal v intencích nutné obrany podle § 13 tr. zák. - viz bod b) přiměřenost (resp. nepřiměřenost) nutné obrany - dospěla ke zcela opačnému závěru.

Na rozdíl od krajní nouze se u nutné obrany nevyžaduje subsidiarita ani proporcionalita jako úměrnost mezi napadeným a obětovaným zájmem. Nutná obrana je však vyloučena, byla-li zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Přiměřenost obrany je třeba hodnotit především se zřetelem k intenzitě útoku a vlastní obrany, přičemž je zjevné, že obrana musí být, má-li být způsobitelná k odvrácení útoku, silnější, než útok. Podmínkou nutné obrany není, že se bránci nemohl vyhnout útoku jinak. S tím souvisí i otázka, zda je povinností napadeného vyhnout se útoku, resp. dalšímu útoku např. útekem, schováním se do úkrytu apod. Současná rozhodovací praxe zastává stanovisko, že pokud tak obránce neučiní, ale naopak se dále brání trvajícím útoku, pak podmínky nutné obrany splněny jsou, neboť nikdo není povinen ustupovat před neoprávněným útokem na zájem chráněný zákonem (srov. např. rozhodnutí č. 19/1958 a č. 25/1976 Sb. rozh. tr.). V tomto směru vyjádřila nejvyšší státní zástupkyně souhlas s argumentací prezentovanou v napadeném rozsudku Vrchního soudu v Olomouci.

Dále nejvyšší státní zástupkyně vyjádřila názor, že obrana je zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, není-li podle poznatků a úsudku bránci se, k jehož psychickému stavu vyvolanému útokem třeba přihlížet (srov. rozhodnutí č. 15 v sešitu č. 3 Bulletinu NS z roku 1984), k odvrácení útoku potřebná a kromě toho též je-li zcela zjevně neúměrná jeho intenzitě a významu. Proto nejsou zachovány meze nutné obrany, pakliže obránce útočníka úmyslně usmrtil, ačkoliv stačilo jej poranit, jako je tomu i v nyní posuzovaném případě. Toto omezení plyne též z toho, že podkladem nutné obrany je nedostatek nebezpečnosti činu pro

společnost (k tomu viz S. V., F. J., C. D.: Základy trestní odpovědnosti, podstatně přepracované a doplněné vydání, Praha, nakladatelství Orac 2003, str. 152).

Vrchní soud v Olomouci podle jejího mínění absolutizoval subjektivní pojetí nutné obrany, což způsobilo, že nesprávně vyhodnotil způsob útoku poškozeného M. S. vůči obviněnému V. K., protože hodnocení způsobu předmětného útoku v podstatě redukoval na hodnocení okolností intenzity obrany a útoku včetně vlastností útočnicka, přičemž intenzita útoku není totožná jen se způsobem útoku v daném okamžiku jeho průběhu, ale je širší, protože do ní náleží i to, co za dané situace bezprostředně hrozí, včetně hrozící škody. Jinak řečeno, pojem způsob útoku je podstatně širší, než pojem způsob provedení útoku, neboť ve způsobu útoku je vyjádřen nejen způsob provedení útoku, ale i osoba útočnicka, jeho vlastnosti a úmysl, jež se při útoku projeví, použité zbraně, hrozící součinnost dalších osob provázejících útočnicka, jakož i další okolnosti, za nichž byl útok spáchán, a to za podmínky, že je lze zahrnout pod pojem způsob útoku a že byly známé i zcela zjevné poškozenému obránci. Přitom je však třeba vzít v úvahu, že trestní zákon nestanoví měřítko pro určení mezí nutné obrany, což znamená, že je vždy nutné posoudit všechny rozhodné skutečnosti, jak je naznačeno výše, tedy nejen intenzitu obrany a útoku včetně vlastností útočnicka.

V návaznosti na uvedené skutečnosti nejvyšší státní zástupkyně dovodila, že obviněný V. K. jako osoba bránící se útoku poškozeného M. S. byl sice oprávněn použít takového prostředku, který měl náhodou právě po ruce, avšak je třeba si současně uvědomit, že intenzita obrany, a tedy přiměřenost obrany intenzitě útoku, není závislá na použitém prostředku, ale na tom, jak prostředek obránce obviněný V. K. použil. V konkrétním případě proti sobě stáli dva fyzicky stejně zdatní, věkově srovnání aktéři incidentu, kdy poškozený M. S. napadal obviněného V. K. jen pěstmi, zatímco obviněný použil nože, ale tak razantním způsobem, že poškozenému způsobil smrtelné zranění. V této souvislosti nelze přehlédnout, že poškozený M. S. byl opakovaně bodán nejen do přední části těla, tj. nepravděpodobněji v době, kdy proti sobě stáli čelem, nýbrž v jednom případě též do zad.

Podle přesvědčení nejvyšší státní zástupkyně rovněž události, které předcházely tragickému vyvrcholení mezi obviněným V. K. a poškozeným M. S., senát Vrchního soudu v Olomouci přecenil a vyhodnotil izolovaně. Je sice pravdou, že obviněný byl v minulosti napaden (nikoliv však v říjnu roku 2004, jak uvádí Vrchní soud v Olomouci, nýbrž dne 19. 6. 2004, kdy se hrál fotbalový zápas s Nizozemskem) a měl právo si pořídit zbraň, kterou však musel použít přiměřeně situaci, což neučinil, neboť ani ze způsobu jednání poškozeného M. S. a svědků M. F. a M. K. v inkriminovaných okamžicích dne 13. 1. 2005 nevyplývalo nic, z

čeho by mohl obviněný V. K. usoudit, že se jmenovaní svědci do konfliktu zapojí na straně útočníka, tedy poškozeného M. S., což znamená, že neexistují žádné okolnosti, které by nasvědčovaly tomu, že byl ohrožen život obviněného V. K.

Nejvyšší státní zástupkyně proto uzavřela, že se v popsaném případě jedná o tzv. vykročení (exces) z mezí nutné obrany, které předpokládá nedostatek podmínek nutné obrany, jehož výsledkem je trestní odpovědnost. Z hlediska formy jde o exces intenzivní (obviněný užil silnějšího prostředku, než bylo přiměřené způsobu útoku), který měl být hodnocen jako polehčující okolnost ve smyslu § 33 písm. f) tr. zák. Obviněný V. K. si s ohledem na předchozí konflikt s poškozeným M. S., který se odehrál v pozici jeden proti jednomu a který zvládl bez použití zbraně, musel být vědom toho, že překračuje meze nutné obrany způsobené použitím nože, neboť k odvrácení nebezpečí, které mu hrozilo, nebylo nutné použít nůž takovým způsobem, jak to učinil. Skutečnost, že obviněný V. K. tak jednal ze strachu, není okolností, která by ho zbavila trestní odpovědnosti (srov. rozhodnutí č. 3675/1929 Sb. rozh. tr.).

V návaznosti na výše uvedené s odkazem na ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. nejvyšší státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud České republiky (dále jen Nejvyšší soud) v neveřejném zasedání, k jehož konání může s ohledem na ustanovení § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř. přistoupit bez souhlasu nejvyššího státního zástupce a obviněného:

1) podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 2 To 88/2005 ze dne 30. 8. 2005 v celém rozsahu, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu,

2) a dále postupoval podle § 265l odst. 1 tr. ř. a přikázal Vrchnímu soudu v Olomouci, aby předmětnou věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Pro případ, že by Nejvyšší soud shledal, že v posuzované věci je třeba rozhodnout způsobem předpokládaným v ustanovení § 265r odst. 1 písm. c) tr. ř., vyjádřila nejvyšší státní zástupkyně souhlas s projednáním kauzy v neveřejném zasedání.

K tomuto dovolání se za podmínek § 265h odst. 2 tr. ř. vyjádřil prostřednictvím svého obhájce obviněný V. K. Poznamenal, že názor, podle něhož nebyla splněna podmínka nutné obrany, tj. její přiměřenost, je v dovolání odůvodňován různými judikáty a stanovisky, on zde však postrádá úvahy v tom smyslu, že obrana musí být vždy intenzivnější než útok, jinak by neměla smysl. V souvislosti s tím zdůraznil, že pokud použil nože, navíc po předchozím

varování, nelze to považovat za nepřiměřený způsob obrany. Stručně pak zmínil úvahy Vrchního soudu v Olomouci a zdůraznil, že s těmito úvahami se zcela ztotožňuje s tím, že je nutno výrazně přihlédnout k tomu, že byl již dříve poškozeným M. S. intenzivně napaden, bylo mu ublíženo na zdraví, a proto jeho obava z hrozícího útoku byla značná a tudíž obrana byla přiměřená. Z těchto důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud dovolání nejvyšší státní zástupkyně podle § 265j tr. ř. zamítl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) především zkoumal, zda je dovolání přípustné, zda bylo podáno včas a oprávněnou osobou, zda má všechny obsahové a formální náležitosti a zda poskytuje podklad pro věcné přezkoumání napadeného rozhodnutí či zda tu nejsou důvody pro odmítnutí dovolání. Přitom dospěl k následujícím závěrům:

Dovolání je z hlediska ustanovení § 265a odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. ř. přípustné, protože bylo rozhodnuto ve druhém stupni, dovolání napadá pravomocné rozhodnutí soudu ve věci samé, přičemž směřuje proti rozhodnutí, jímž byl obviněný zproštěn obžaloby.

Nejvyšší státní zástupkyně je podle § 265d odst. 1 písm. a) tr. ř. osobou oprávněnou k podání dovolání pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu, a to ve prospěch i v neprospěch obviněného. Dovolání, které splňuje náležitosti obsahu dovolání podle § 265f odst. 1 tr. ř., podala ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném tímto zákonem ustanovením.

Protože dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř., bylo dále, jak již shora naznačeno, zapotřebí posoudit otázku, zda uplatněný dovolací důvod (resp. konkrétní argumenty, o něž je dovolání opíráno) lze považovat za důvod uvedený v předmětném zákonném ustanovení.

Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. Tento dovolací důvod neumožňuje brojit proti porušení procesních předpisů, ale výlučně proti nesprávnému hmotně právnímu posouzení (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. II. ÚS 279/03). Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními

hmotného práva. S poukazem na tento dovolací důvod totiž nelze přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost zjištění skutkového stavu, či prověřovat úplnost provedeného dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 449/03). Nejvyšší soud není povolán k dalšímu, již třetímu justičnímu zkoumání skutkového stavu (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 73/03). Případy, na které dopadá ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., je tedy nutno odlišovat od případů, kdy je rozhodnutí založeno na nesprávném skutkovém zjištění. Dovolací soud musí vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn soudem prvního, příp. druhého stupně, v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen v jeho rozhodnutí.

Z těchto hledisek lze námitky uplatněné v dovolání označit ve vztahu k citovanému dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. zásadně za formálně právně relevantní. Nejvyšší státní zástupkyně totiž namítla, že obviněný vybočil z mezí nutné obrany.

Nejvyšší soud však dospěl k závěru, že předmětné dovolání je zjevně neopodstatněné.

Podle § 13 tr. zák. čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Podstatou nutné obrany je odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem směřujícím proti zájmu chráněnému trestním zákonem (viz ustanovení § 1 tr. zák. blíže rozvedené v dalších ustanoveních trestního zákona), jednáním, jež by jinak bylo trestným činem. Jelikož obránce odvracející útok chrání zájmy, které chrání trestní zákon, nejedná proti účelu tohoto zákona, ale naopak ve shodě s ním. Stav nutné obrany je důvodem vylučujícím nebezpečnost činu pro společnost i jeho protiprávnost. Účelem nutné obrany je umožnit občanům ochranu vlastních zájmů, ale i zájmů jiných osob, společnosti a státu. V souvislosti s tím je nutno zdůraznit, že musí platit zásada, podle níž riziko vyvolané útokem nese útočník a nikoli obránce.

Podle platného znění ustanovení § 13 tr. zák. nutná obrana předpokládá:

- a) odražení přímo hrozícího či trvajícím útokem na zájem chráněný zákonem
- b) obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Útokem se rozumí úmyslné jednání člověka (zpravidla konání, příp. též opomenutí), tj. protiprávní čin, který však nemusí být nutně činem trestným. Útok musí hrozit přímo (tj. bezprostředně) nebo trvat. Podle okolností případu musí tedy být jasné, že útok musí bez prodlení a určitě následovat za hrozbou, nemusí však být neočekávaný. Útok nesmí být přerušen ani ukončen. Byl-li útok přerušen nebo ukončen a nebezpečí již přímo nehrozí, nepřichází nutná obrana v úvahu. Pokud útok tvoří skutkovou podstatu trestného činu, může útok hrozit přímo již ve stadiu přípravy nebo projevu úmyslu spáchat trestný čin, za podmínky, že hrozí bezprostředně. Ukončení útoku není totožné s dokonáním trestného činu. Limitní moment nutné obrany je dán okamžikem, kdy pominulo nebezpečí pro zájmy chráněné trestním zákonem nebo tyto zájmy jsou již porušeny a nehrozí nebezpečí dalších škod. Nutná obrana se proto připouští až do dokončení trestného činu, u trestného činu trvajících, pokud je protiprávní stav udržován. Proti útoku, který je již dokončen, není nutná obrana přípustná (viz Š., P., P., F., R., S. Trestní zákon, komentář díl I., 6. doplněné a přepracované vydání, C. H. Beck 2004).

Na základě skutkových zjištění odvolacího soudu lze konstatovat, že v posuzovaném případě byly podmínky nutné obrany uvedené v bodě a) splněny. Je totiž zřejmé, že obviněný V. K. se bránil útoku poškozeného M. S., který jej fyzicky napadl a tím jej chtěl přinutit, aby něco konal, tedy vydal předtím do zástavy předaný mobilní telefon (jak odvolací soud příslušně dovedl, poškozený se dopustil trestného činu vydírání nejméně ve smyslu ustanovení § 235 odst. 1 tr. zák. a jeho jednání tak mělo povahu útoku na zájem chráněný trestním zákonem). Vzhledem k tomu, že dovolatelka sama tento závěr nezpochybnila, není zapotřebí v uvedeném směru rozvádět podrobnější úvahy.

U nutné obrany není, na rozdíl od krajní nouze podle § 14 tr. zák., podmínkou subsidiarita (podmínkou nutné obrany není, že se bránící nemohl vyhnout útoku jinak). Obrana však nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Přiměřenost obrany je třeba hodnotit především se zřetelem k intenzitě útoku a vlastní obrany, přičemž je zjevné, že obrana musí být, má-li být způsobilá k jistému odvrácení útoku bez rizika pro napadeného, silnější než útok. Nesmí být však zcela zjevně (mimořádně hrubě, naprosto jednoznačně) přehnaná. Je přitom na místě zmínit, že zákonem č. 290/1993 Sb. bylo upraveno znění ustanovení § 13 tr. zák. tak, že bylo zdůrazněno posuzování nutné obrany z hlediska subjektivního stavu obránce, tedy jak se mu jevila v době hrozícího nebo trvajících útoku. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu bylo jeho smyslem rozšíření mezí nutné obrany, což v praxi

znamená zúžení výčtu okolností, které musí brát obránce v úvahu a tím jeho menší zatížení při rozhodování o způsobu obrany.

Přiměřenost nutné obrany je třeba hodnotit též se zřetelem k subjektivnímu stavu osoby, která odvracela útok, tj. podle toho, jak se čin útočníka jevil tomu, kdo jej odvracel (srov. rozhodnutí publikované pod č. 15 v sešitu č. 3 Bulletinu NS z roku 1984).

Pod pojem způsob útoku, který vyjadřuje nejen způsob provedení útoku, ale i další okolnosti charakterizující posuzovanou událost (mj. osobu útočníka, jeho vlastnosti a úmysly, jež se při útoku projevily, použité zbraně i hrozící součinnost dalších osob doprovázejících útočníka, jakož i další okolnosti, za nichž byl útok spáchán, a to za podmínky že je možno podřadit pod pojem způsob útoku a že byly známé i zcela zjevné poškozenému obránci) lze zahrnout jen poměr intenzity útoku a obrany, nikoli už poměr hrozící a vzniklé škody neboli poměr ohroženého a obětovaného právního statku [tzv. proporcionalita (viz D., A. N. koncepce nutné obrany /§ 13 tr. zák./ Bulletin advokacie, 1994, č. 1)]. Neznamená to ovšem, že poměr mezi ohroženým a obětovaným právním statkem (chráněným zájmem) již nehraje vůbec žádnou roli, poněvadž zde musí být jistý korektiv v případech mimořádného nepoměru ohrožených a obětovaných zájmů [viz K., V. a kol. Trestní právo hmotné (obecná část). Brno: Masarykova univerzita, 1994]. Nutná obrana není proto zpravidla vyloučena neúměrností mezi napadeným a obětovaným zájmem, neboť je možno beztrestně chránit i zájem nižší kategorie nebo v konkrétním případě méně závažný, a to i obětováním zájmu vyššího nebo v daném případě významnějšího (viz S., V. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Academia, 1972). Obrana je zcela zjevně nepřiměřená útoku, není-li podle poznatků a úsudku bránícího se, k jehož psychickému stavu vyvolanému útokem třeba přihlížet, k odvrácení útoku potřebná a kromě toho též, je-li zcela neúměrná jeho intenzitě i významu. Proto nejsou zachovány meze nutné obrany, pakliže obránce útočníka úmyslně usmrtil, ačkoli stačilo jej poranit, ani usmrtil-li obránce útočníka, aby odvrátil útok na majetek malé závažnosti. Toto omezení plyne též z toho, že podkladem nutné obrany je nedostatek nebezpečnosti činu pro společnost (viz S., V. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Academia, 1972).

Trestní zákon nestanoví měřítko pro určení mezí nutné obrany, je proto třeba posoudit všechny rozhodné skutečnosti, zejména intenzitu útoku a obrany i všechny další okolnosti případu s přihlédnutím též k závažnosti zájmu společnosti na aktivní obraně poškozeného vůči trestným činům (viz Š., P., F., R., S. Trestní zákon, komentář díl I., 6. doplněné a přepracované vydání, C. H. Beck 2004).

Je skutečností, že v posuzovaném případě proti sobě stáli dva fyzicky stejně zdatní, věkově srovnání aktéři incidentu, přičemž poškozený M. S. napadal obviněného pěstmi, zatímco obviněný použil při své obraně nože, a to opakovaně, a poškozeného usmrtil. Tyto okolnosti však nemohly být hodnoceny jako výlučné a výhradně určující pro posouzení přiměřenosti obrany obviněného. Bylo totiž nutné se zřetelem k popsáním teoretickým východiskům hodnotit i další okolnosti, které charakterizovaly posuzovaný případ. V těchto souvislostech nelze nepřipomenout, že dovolatelka do jisté míry modifikuje skutkové závěry odvolacího soudu, pokud hovoří o razantním způsobu použití nože (k tomu viz níže).

Podle skutkových zjištění odvolacího soudu již před kritickým dnem 13. 1. 2005 poškozený M. S. společně s M. T., M. K. a P. S. obviněného opakovaně fyzicky napadl (před barem v B.), čímž jej chtěl přinutit k vrácení mobilního telefonu bez splacení svého dluhu. Tento mobilní telefon totiž předtím poskytl obviněnému jako zástavu za půjčku 1.000,- Kč, k jejímuž vrácení se neměl. V těchto případech se stejně jako dne 13. 1. 2005 poškozený dopustil trestného činu vydírání nejméně ve smyslu ustanovení § 235 odst. 1 tr. zák. Ze strany obviněného nedošlo v žádném z uvedených případů k fyzickému útoku na poškozeného. Na základě předchozích zkušeností s fyzickými útoky na jeho osobu si obviněný pořídil pro účely své obrany předmětný nůž.

Pokud jde o průběh skutkového děje dne 13. 1. 2005, pak bylo zjištěno, že se obviněný setkal s poškozeným za přítomnosti dalších osob v tramvaji, přičemž obviněný nevykazoval žádnou tendenci ke kontaktu s poškozeným v průběhu jízdy ani později, naopak poškozený a svědci M. F. a M. K. po vystoupení z tramvaje a zjištění, že tak obviněný neučinil, tramvaj během dohonili na další zastávce a poškozený se po vystoupení obviněného z tramvaje pustil už do fyzického řešení záležitosti s mobilním telefonem. Podle zjištění odvolacího soudu kritického dne po vystoupení z tramvaje následovala obdobná situace jako v předchozím (případě) před barem v B., kdy poškozený útočí, v tomto případě osobně, ale za přítomnosti kamarádů, svědků F. a K., na obžalovaného ještě intenzivněji než v předchozím případě. Jak přitom odvolací soud výslovně konstatoval, obžalovaný měl tendenci vyhnout se i tomuto konfliktu odchodem a na fyzické útoky ze strany poškozeného S. reagoval varováním o použití nože před jeho použitím. Z odůvodnění napadeného rozsudku pak vyplývá, že přes toto varování poškozený ve svém útoku pokračoval, a teprve po použití zbraně obviněným a po všech zasazených ranách od pokračování v útoku upustil.

Není pochyb o tom, že obviněný přivodil poškozenému shora popsaná zranění. Podle znaleckého posudku znalce MUDr. Z. K., CSc., z něhož (pokud jde o zranění poškozeného

a mechanismus jeho vzniku) odvolací soud zejména svá skutková zjištění čerpal, nelze určit pořadí ran zjištěných na těle poškozeného, tyto rány vznikly ve velmi krátkém časovém úseku, v době, kdy se obě osoby pohybovaly, a svědčí jak pro bodný, tak pro řezný mechanismus. Charakter zranění a jednotlivých ran nese svědčí pro to, že by obviněný útočil, spíše se bránil. Pokud jde o intenzitu smrtelné rány, rozhodně se nejednalo o ránu vedenou velkou silou. Ve vztahu k námitce nejvyšší státní zástupkyně ohledně razantního způsobu použití nože a opakovanému bodání je potřeba zmínit i to, co dále z posudku jmenovaného znalce vyplývá, tj. že smrtelná rána nožem mohla být útočnickovi zasazena již jako první a poškozený vzhledem k tomu, že se nejednalo o příliš intenzivní použití nože a charakter zranění nevyklučoval další útok vůči obviněnému, tohoto dále napadal.

V návaznosti na rozvedené skutečnosti lze dovodit, že jednání obviněného spočívající v použití nože nebylo cílené vůči konkrétní části těla poškozeného, nevykazovalo vysokou intenzitu, nýbrž šlo o nemířené údery (jak o tom svědčí i umístění ran na těle poškozeného), jež měly za cíl pouze eliminovat útok poškozeného. Za popsaného skutkového stavu věci nelze činit spolehlivý závěr, že by obviněný poškozeného úmyslně usmrtil. Přitom je třeba opětovně připomenout a zdůraznit zjištění odvolacího soudu, že v průběhu útoku poškozeného tohoto obviněný varoval, že má ke své obraně k dispozici nůž, přičemž poškozený na toto varování nereagoval, v útoku pokračoval a ukončil jej teprve po všech zasazených ranách.

Z obviněným použité zbraně nelze usuzovat, že jeho obrana byla zcela zjevně nepřiměřená. Obrana musí být způsobilá odvrátit útok, proto intenzita obrany musí být silnější než intenzita útoku. Z tohoto hlediska skutečnost, že obránce použije proti nezbrojenému útočnickovi zbraně, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku. Není přitom od věci připomenout rozhodnutí č. 14/1999 Sb. rozh. tr., podle něhož v závislosti na konkrétních okolnostech případu není vyloučeno posoudit jako stav nutné obrany jednání osoby, která reaguje na fyzický útok nezbrojeného pachatele opakovaným použitím střelné zbraně, přičemž dojde k usmrcení útočnicka.

V souvislosti s tím je třeba hodnotit i psychický stav bránící se osoby, v tomto případě obviněného. Nutno vzít v úvahu, že podle znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychologie a psychiatrie znalců MUDr. F. S. a PhDr. J. M. vyplynulo, že chování obviněného je v mnohem větší míře nežli obvyklé ovlivněno emocemi a náladami než racionálním úsudkem. V jeho psychické struktuře vystupuje do popředí predispozice vnímat chování druhých jako účelové proti sobě zaměřené a ohrožující. Dalším výrazným prvkem

chování obviněného je akcentovaná sebelítost a emoční labilita, snadno podléhá impulsům a náladám, které málo diferencuje a ovládá. Není u něho sledována tendence k přímé fyzické brachiální agresivitě v zátěžových a konfliktních situacích, když v takových situacích reaguje většinou nepřímou agresivitou (výčítkami, nadávkami, výhrůžkami). Znalci přitom hypoteticky připustili, že jednání obviněného mohlo být důsledkem jeho nezvládnuté impulsivní reakce s emocemi strachu a subjektivním pocitem ohrožení. Jak přitom odvolací soud uvedl, ze závěrů tohoto znaleckého posudku rozvinutých odborným vyjádřením znalkyně Mgr. J. T. lze vyzvednout stupeň stresové zátěže na obžalovaného, umocněné po předchozích zkušenostech přítomností svědků F. a K. na kritickém místě, byť tito do konfliktu nijak nezasahovali, což však obžalovaný nemohl předpokládat, naopak po zkušenostech z předchozího útoku to předpokládat mohl. V případě tohoto znaleckého posudku a otázky psychického stavu bránící se osoby obviněného nelze rovněž přehlédnout, že kromě předcházejících napadení poškozeným (a jeho přáteli) byl obviněný napaden ještě v dalším případě (v tomto případě je vedeno trestní stíhání, v jehož rámci obviněný vystupuje jako poškozený), což bezpochyby zvyšovalo stupeň jeho stresové zátěže.

Vedle již uvedených skutečností je pak třeba zohlednit rovněž skutečnost, že obviněný měl minimální časový prostor pro vyhodnocení situace a rozhodnutí, jakým způsobem se bude bránit.

Je proto na místě shrnout, že obviněný nezavdal ke konfliktu s poškozeným žádný podnět, naopak byl to poškozený, který obviněného fyzicky napadl (a to opětovně), přičemž toto násilné jednání poškozeného mající povahu útoku proti zájmu chráněnému trestním zákonem (proti svobodnému rozhodování obviněného a jeho tělesné integritě) se vyznačovalo zjevnou úporností a rozhodností. Vždyť poškozený pokračoval ve fyzickém útoku vůči obviněnému dokonce i poté, co jej obviněný upozornil na to, že má nůž.

Tyto okolnosti je nutno dát do souvislosti s již zmíněným psychickým stavem obviněného a jeho (odvolacím soudem nezpochybněnou) obhajobou, že si představoval, že se bude opakovat situace, k níž došlo v B. (kdy byl poškozeným a jeho kamarády zbit).

Pokud se za toho stavu, který byl navozen násilným jednáním poškozeného, obviněný rozhodl použít proti útoku poškozeného nůž, pak s přihlédnutím k dalším shora popsáním okolnostem nelze dovodit, že by jeho obrana byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, přestože poškozenému přivodil smrtelné zranění. Nelze proto uzavřít, že by obviněný intenzivně vybočil z mezí nutné obrany podle § 13 tr. zák. (nešlo o intenzivní exces).

Na vybočení z mezí nutné obrany nelze usuzovat pouze z toho, že napadený útočníka zranil, popř. jej i usmrtil, přičemž sám neutrpěl žádné zranění, pokud tím odvracel útok přímo hrozící nebo trvající a taková obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku (srov. rozhodnutí č. 25/1976 Sb. rozh. tr.).

Vzhledem k těmto skutečnostem nemohl Nejvyšší soud přiznat dovolacím námitkám žádné opodstatnění.

Podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. Nejvyšší soud dovolání odmítne, jde-li o dovolání zjevně neopodstatněné. S ohledem na shora uvedené důvody Nejvyšší soud v souladu s citovaným ustanovením zákona dovolání nejvyšší státní zástupkyně odmítl. Za podmínek § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. tak učinil v neveřejném zasedání.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí o dovolání není s výjimkou obnovy řízení opravný prostředek přípustný (§ 265n tr. ř.).

V Brně dne 23. února 2006

Předseda senátu :

JUDr. Vladimír Veselý <http://kraken.slv.cz/6Tdo1594/2005>